

BIULETYN INFORMACYJNY OKRĘGOWEJ KOMISJI EGZAMINACYJNEJ

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie: Al. F. Focha 39, 30-119 Kraków
tel. (012) 61 81 201, 202, 203 fax: (012) 61 81 200 e-mail: oke@oke.krakow.pl
www.oke.krakow.pl

Poegzaminacyjne refleksje

Humanistyczna część

egzaminu gimnazjalnego

2009

Kraków 2009

Autorki:

Małgorzata Boba

Maria Michłowicz

Spis treści

Wstęp	3
1. Zadania zamknięte	3
2. Zadania otwarte	9
3. Podsumowanie	44

WSTĘP

Egzamin jest ważnym doświadczeniem w życiu każdego ucznia. Wynik egzaminu zewnętrznego wpływa na jakość podejmowanych w przyszłości wyborów i na kształt drogi życiowej każdego gimnazjalisty. To ważne doświadczenie jest również istotne dla osób odpowiedzialnych za system egzaminów zewnętrznych. Pozwala bowiem, z perspektywy konkretnych doświadczeń, spojrzeć na proces egzaminacyjny i określić punkty odniesienia istotne dla ewaluacji procedur egzaminacyjnych. Egzaminacje zewnętrzne wpisały się w polską rzeczywistość edukacyjną, tworząc, warunki do wnikliwej obserwacji wszystkich obszarów związanych z szeroko rozumianą oświatą, prowokując, dyskusje natury merytorycznej i organizacyjnej.

Warto zauważyć, iż obserwacja rzeczywistości, w tym również rzeczywistości egzaminacyjnej, często wiąże się z potrzebą nazwania zaobserwowanych elementów porządkujących egzaminacyjną przestrzeń. Potrzeba porządkowania rzeczywistości nie jest niczym innym, jak próbą szukania odpowiedzi na ważne pytania o optymalizację poszczególnych działań związanych z procesem egzaminacyjnym.

Dla nauczyciela, dla szkoły, dla ucznia egzamin jest ważny także i z tej perspektywy dlatego, bo dzięki niemu każdy z tych odbiorców ma szansę uzyskać potrzebne dla swojego planu rozwoju informacje zwrotne. To właśnie te informacje mogą pomóc w określeniu przyczyn dostrzeżonych niepowodzeń w obszarach kształtowania myśli edukacyjnej na poziomie indywidualnym: ucznia, nauczyciela lub zbiorowym: w odniesieniu do działań zespołu przedmiotowego, danej placówki bądź klasy, a także uczniów z danej szkoły czy konkretnego rocznika.

Uzyskane informacje zwrotne mogą również – u wszystkich odbiorców komunikatu – wzmocnić potrzebę pogłębiania wiedzy i zdobywania nowych umiejętności niezbędnych do sprawnego funkcjonowania w dynamicznie zmieniającej się szkolnej rzeczywistości.

Niniejsze opracowanie zawiera rezultat obserwacji dokonany po zestawieniu wyników z humanistycznej części egzaminu gimnazjalnego, przeprowadzonego w kwietniu 2009 roku. Zamieszczone w opracowaniu uwagi stanowią zapis efektu pracy egzaminatorów dokonujących wstępnej (pierwszej) oceny prac.

Należy dodać, iż dokonanie oglądu rzeczywistości egzaminacyjnej poprzez pryzmat egzaminatorów dokonujących wstępnej (pierwszej) oceny prac może stać się impulsem do wprowadzenia zmian i ewaluacji przyjętych metod pracy zainteresowanych odbiorców. Niniejsze opracowanie może zatem stanowić punkt odniesienia dla tych wszystkich, którzy będą formułowali poegzaminacyjne refleksje.

ZADANIA ZAMKNIĘTE

Forma zadań zamkniętych stawia ucznia w sytuacji decyzyjnej. Zadaniem przystępującego do egzaminu jest wskazanie odpowiedzi, która – według niego – właściwie odpowiada na problem poruszany w poleceniu. Analizę dydaktyczną wyników warunkuje sposób uzyskania informacji o wyniku, a także trafna interpretacja samego wyniku. Poziom wykonania zadania określa, jaką część punktów możliwych do uzyskania za dane zadanie otrzymali uczniowie, którzy przystąpili do egzaminu. W ten sposób można wskazać te zadania, w których podjęcie decyzji okazało się łatwe (a nawet bardzo łatwe) dla egzaminowanych oraz takie zadania, w których wskazanie poprawnej odpowiedzi było trudne (bardzo trudne) dla rozwiązujących test.

Najłatwiejsze wśród zadań zamkniętych okazały się polecenia nr **1, 2, 3 i 6**. W przypadku każdego z nich poprawną odpowiedź wskazało ponad **90%** gimnazjalistów.

Zadanie 1.¹

Jaką rolę w życiu Marka Kamińskiego odegrały książki, które czytał w dzieciństwie?

- A. Rozwinęły w nim zainteresowanie historią i geografią.
- B. Obudziły w nim ciekawość świata.
- C. Zachęciły go do prowadzenia badań naukowych.
- D. Nauczyły go planowania własnych działań.

Badana umiejętność – czynność

Czytanie tekstu kultury na poziomie dosłownym – określenie roli książki w życiu bohatera tekstu.

Sytuacja zadaniowa

Polecenie służyło zbadaniu poziomu opanowania umiejętności czytania tekstu kultury na poziomie dosłownym. Zadaniem przystępującego do egzaminu było określenie roli książek w życiu bohatera tekstu. Gimnazjaliści uzyskali 93% punktów możliwych do otrzymania. Z dużą łatwością wskazywali poprawną odpowiedź. Warto odnotować, iż stwierdzenie: „**obudziły w nim ciekawość świata**” jest często wyrażaną opinią na temat roli książek lub filmów podróżniczych w życiu danej osoby, a nie jest to stwierdzenie niezgodne z tekstem. We fragmencie wywiadu uczeń znajdował podobny sens: „Zafascynował mnie świat podróży i życie, w którym dzieją się nowe rzeczy, patrzy się w przyszłość, odkrywa białe plamy na mapie.”

„**Rozwinęły w nim zainteresowanie historią i geografią**” – poza tytułem całego arkusza (odniesieniami do podróży) oraz poza faktem, że Marek Kamiński jest podróżnikiem, a więc osobą, z racji profesji, zainteresowaną historią i geografią, w przytoczonym fragmencie wywiadu brak skojarzeń pozwalających na wskazanie tej odpowiedzi jako poprawnej. Wybrało ją zaledwie kilka procent rozwiązujących test.

„**Zachęciły go do prowadzenia badań naukowych.**” – w tytule arkusza oraz w tekście brak przesłanek do uznania tej odpowiedzi za poprawną. Tylko nieliczni wybrali tę odpowiedź jako poprawną. Można uznać, że ich decyzja była całkowicie przypadkowa.

„**Nauczyły go planowania własnych działań.**” – o planowaniu oraz projektowaniu w tekście, do którego odnosi się pytanie, jest mowa na początku i w ostatniej wypowiedzi Marka Kamińskiego. Tekst dostarczał zatem rozwiązującemu zadanie przesłanek do udzielenia odpowiedzi. Były to jednak przesłanki błędne – między innymi – dlatego, że odnosiły się tylko do jednego członu pytania (osoby podróżnika), a całkowicie pomijały drugi element poruszanego zagadnienia, czyli książki podróżnicze czytane w dzieciństwie. Wniosek z wyboru: uwzględnienie tylko częściowych danych nie umożliwia udzielenie poprawnej odpowiedzi. Warto odnotować, że uwzględnienie jedynie części danych, do których odwoływało się polecenie, łączyło się z pobieżną lekturą tekstu. Dokonujący takiego wyboru gimnazjalista koncentrował swoją uwagę tylko na początku i końcu przytoczonego fragmentu wywiadu.

Przystępujący do egzaminu gimnazjalnego w części humanistycznej w kwietniu 2009 r. zetknęli się na początku z bardzo łatwym poleceniem. Analiza rozwiązywalności zadania kieruje uwagę na proponowane odpowiedzi. Sytuacja zadaniowa kształtowana jest w głównej mierze przez trzon zadania, czyli polecenie kierowane do ucznia. Rozwiązujący 1. zadanie podejmowali decyzję na podstawie zdania pytającego.

Zadanie 2.

Co studiował Marek Kamiński?

¹ Układ proponowanych odpowiedzi, odpowiedzi poprawne oraz wszelkie dane statystyczne zamieszczone w niniejszym opracowaniu dotyczą wersji A tegorocznego arkusza z przedmiotów humanistycznych dla gimnazjum.

- A. Dziennikarstwo.
- B. Geografię.
- C. Filozofię.
- D. Malarstwo.

Badana umiejętność – czynność

Wyszukiwanie informacji zawartych w różnych tekstach kultury – wyszukanie w tekście informacji na temat wykształcenia bohatera.

Sytuacja zadaniowa

Gimnazjalista wskazywał poprawną odpowiedź na podstawie informacji zamieszczonych we fragmencie wywiadu. Jego zadaniem było zatem wyszukanie informacji. Przedmiot, na który ukierunkowane było to działanie, został określony w trzonie zadania. Rozwiązujący je uczeń wyszukiwał zatem informacje na temat wykształcenia bohatera wywiadu.

Jedna z wypowiedzi Marka Kamińskiego zawiera bezpośrednio wyrażoną informację, stanowiącą odpowiedź na pytanie. Z tekstu można się nie tylko dowiedzieć, że bohater studiował **filozofię**, ale również uzyskać informację, w jaki sposób dziedzina ta pomogła mu podróżować. Dlatego odpowiedź poprawna okazała się tak atrakcyjna dla gimnazjalistów a powszechne jej wybieranie zdecydowało, iż polecenie 2. okazało bardzo łatwe dla przystępujących do części humanistycznej egzaminu w kwietniu 2009 r.

„**Dziennikarstwo.**” – poza sytuacją komunikacyjną dotyczącą gatunku publicystycznego, jakim jest wywiad, w tekście I nie ma przesłanek do wskazania tej odpowiedzi jako poprawnej. Zadaniem gimnazjalisty było wybranie informacji z tekstu, a nie określenie formy wypowiedzi na podstawie środków wyrazu zaobserwowanych w trakcie pracy z tekstem. Ponieważ treść pytania jednoznacznie kierowała uwagę na informację zawartą w tekście jako poprawną odpowiedź, propozycja ta nie okazała się dla uczniów atrakcyjna.

„**Geografię.**” – w tekście I nie ma informacji wyrażonej wprost, a dotyczącej tej profesji. Przytoczony fragment wywiadu zawiera jednak przesłanki, z którymi geografia może być kojarzona. Pojawiają się w nim bowiem nazwy różnych państw, a bohaterem wywiadu jest podróżnik. Występują też motywy mapy, wyprawy, krainy geograficznej. Pojawia się nazwa geograficzna „biegun”. Dodatkowo cały zestaw ma tytuł *Podróż niejedno ma imię ...*. Uczniowie mogli zatem zetknąć się z przesłankami decydującymi o uznaniu tej odpowiedzi za poprawną. Przesłanki te uruchamiały system skojarzeń na podstawie podobieństwa sensu zawartego w różnych fragmentach tekstu, tymczasem w wypowiedzi znajdowała się jednoznaczna odpowiedź na postawione pytanie.

„**Malarstwo.**” – wyeliminowanie tej odpowiedzi jako poprawnej łączyło się z uważną lekturą tekstu. W swej ostatniej wypowiedzi Marek Kamiński porównuje planowanie podróży do aktu twórczego malarza. Znaczenie tego fragmentu tekstu i/lub znajomość bohatera oraz profesji, jaką się zajmuje, mogły przyczynić się do niewybrania tej odpowiedzi, która okazała się nieatrakcyjna dla rozwiązujących test.

Trzon zadania składał się z pytania. Treść pytania – jak to zostało zauważone wcześniej – oraz odpowiedź uznana za poprawną jednoznacznie kierowały uwagę realizujących zadanie na informacje wyrażone w tekście. Fragment przytoczonego wywiadu zawierał potwierdzenie prawdziwości jednej z proponowanych odpowiedzi wyrażone wprost, a eliminował inne odpowiedzi jako poprawne.

Zadanie 3.

Zdaniem Marka Kamińskiego wyprawy

- A. sprzyjają odkrywaniu piękna ojczystej przyrody.
- B. zachęcają do lektury powieści podróżniczych.
- C. umacniają więzi między podróżnikami i ich rodzinami.
- D. pozwalają realizować marzenia i odkrywać prawdę o człowieku.

Badana umiejętność – czynność

Interpretowanie tekstów kultury z uwzględnieniem intencji nadawcy – interpretowanie wypowiedzi bohatera tekstu w celu określenia znaczenia wypraw.

Sytuacja zadaniowa

Tym razem sytuacja zadaniowa zmuszała gimnazjalistę do interpretowania tekstu kultury z uwzględnieniem intencji nadawcy. Na podstawie bowiem wypowiedzi bohatera wywiadu uczeń musiał wskazać myśl, której sens jest zgodny z jego intencją.

„sprzyjają odkrywaniu piękna ojczystej przyrody.” – atrakcyjności tej odpowiedzi można dopatrywać się w jej treści. Można jednak także umieścić jej brzmienie w kontekście tekstu. Polecenie kończy się słowem *wyprawy*. W odpowiedzi na to pytanie bohater wywiadu przywołuje ojczystą miejscowość. Zatem w jednym z fragmentów wywiadu uczeń mógłby odnaleźć potwierdzenie dla przyjętego rozumowania. Mógłby, gdyby stwierdzenie zawarte w wypowiedzi bohatera wywiadu stanowiło pewną prawidłowość wyrażoną w kilku fragmentach lub wyrażoną za pomocą określonych środków wyrazu. Tymczasem jest to jedyny fragment, w którym bohater wspomina ojczystą miejscowość, a środki językowe nie nadają mu charakteru innego niż informacyjny. Przystępujący do egzaminu nie uzyskiwał zatem podstaw do uznania tej odpowiedzi za poprawną.

„zachęcają do lektury powieści podróżniczych.” – w wypowiedziach Marka Kamińskiego nie ma zbyt wielu odniesień do powieści podróżniczych. Tylko w jednym fragmencie bohater wywiadu opowiada o znaczeniu książek o tej tematyce w jego życiu. Realizujący 3. zadanie także w przypadku tej odpowiedzi po lekturze tekstu nie uzyskiwali podstaw do uznania jej za poprawną.

„umacniają więzi między podróżnikami i ich rodzinami.” – relacji z rodziną, bliskimi, dotyczy jedna z wypowiedzi bohatera wywiadu, jednakże trudno na jej podstawie dokonać takiego uogólnienia, które zostało zawarte w treści tej proponowanej odpowiedzi. Bohater wywiadu nie wypowiada się o relacjach rodzinnych, aby ukazać znaczenie wypraw w ich tworzeniu. Informacje zwarte w tekście nie mogą więc potwierdzać prawdziwości tej proponowanej odpowiedzi.

„pozwalają realizować marzenia i odkrywać prawdę o człowieku.” – bohater wywiadu dwukrotnie wspomina w swych wypowiedziach o marzeniach. Za każdym razem kontekst wypowiedzi dotyczy realizacji pragnień. W jego wypowiedziach przewijają się również sformułowania dotyczące człowieka, prawdy o jego reakcjach, życiu. W tekście, w niejednym jego fragmencie, realizujący polecenie może odnaleźć informacje, których sens jest zgodny ze znaczeniem tej ogólnej wobec tekstu myśli. Można więc stwierdzić, iż bohater wywiadu wypowiada się w celu ukazania znaczenia wypraw w życiu człowieka. Nic dziwnego, że odpowiedź ta była tak często wybierana, iż zadanie okazało się bardzo łatwe dla gimnazjalistów.

Polecenie zawierało wstępne informacje, które, łącząc z poprawną odpowiedzią, należało uzupełnić. Aby właściwie dopełnić zdanie, należało zachować jego sens w zgodzie ze znaczeniem całego tekstu. Dobór proponowanych stwierdzeń okazał się na tyle zróżnicowany, iż przystępujący do egzaminu w ogromnej większości dokonali wyboru poprawnej odpowiedzi.

Zadanie 6.

W centrum obrazu artysta umieścił

- A. okno przysłonięte kotarą.
- B. mapę wiszącą na ścianie.
- C. szafę z globusem.
- D. mężczyznę z cyrklem.

Badana umiejętność – czynność

Wyszukiwanie informacji zawartych w różnych tekstach kultury – wskazanie centralnego elementu obrazu.

Sytuacja zadaniowa

Zadaniem gimnazjalistów realizujących polecenie było wyszukanie informacji, ale tym razem w tekście niewerbalnym. Podobnie jak w zdaniu nr 2 gimnazjaliści szukali elementu wyrażonego w sposób bezpośredni. Tym razem jednak jako proponowane odpowiedzi ujęto inne bezpośrednio wyrażone elementy. Podstawowe znaczenie zostało uwzględnione w trzonie, gdyż to polecenie właśnie wskazywało relacje przestrzenne, jakie powinien uwzględnić gimnazjalista, wskazując poprawną odpowiedź. Wykonanie sprawdzanej czynności uzależnione było od rozumienia pojęcia *centrum obrazu*.

„okno przysłonięte kotarą.” – jest jednym z elementów ukazanych na obrazie, które przystępujący do egzaminu mógł bez problemu dostrzec. W kompozycji obrazu odgrywa pewne znaczenie – przez nie wydobywa się mocny strumień światła. Zostało umieszczone na jednej ze ścian. Nie znajduje się w centrum kompozycji, lecz z jej boku.

„mapę wiszącą na ścianie.” – na ścianie trudno było dostrzec wiszącą mapę. To mogło stać się główną przyczyną, dla której ta proponowana odpowiedź okazała się nieatrakcyjna dla uczniów rozwiązujących zadanie 6.

„szafę z globusem.” – w kompozycji obrazu jest to element dalszego planu. Dodatkowo element ten został zlokalizowany przy oknie, a więc przy jednej ze ścian, nieco z boku. Biorąc pod uwagę słownikowe znaczenie wyrazu *centrum*, trudno uznać tę odpowiedź za poprawną. Ten element kompozycji nie został bowiem umieszczony w środkowej części obrazu.

„mężczyznę z cyrklem.” – postać mężczyzny znajduje się na bliższym planie. Przez niego przechodzi punkt przecięcia dwóch przekątnych, pomimo że jest nieco pochylony i przesunięty w stronę okna. Można było zatem uznać, iż jest to element znajdujący się w centrum obrazu.

Wysoka rozwiązywalność zadania plasuje go wśród poleceń, które okazały się bardzo łatwe dla gimnazjalistów przystępujących do części humanistycznej egzaminu gimnazjalnego w kwietniu 2009 r. Podobnie jak w przypadku zad. 3. zadaniem ucznia było dokończenie zdania tak, aby jego treść była zgodna ze sposobem przedstawienia wybranym przez malarza. W tym celu musiał wyszukać właściwą informację, zwracając uwagę na położenie wskazanych elementów. Uczniowie wykazali się wysokim stopniem opanowania umiejętności wyszukiwania informacji w tekście niewerbalnym, wskazując poprawną odpowiedź.

Wśród zadań zamkniętych cztery okazały się bardzo łatwe, a tylko jedno – trudne. Realizujący je gimnazjaliści nie osiągnęli wyniku, który pozwoliłby im na przekroczenie progu koniecznego, czyli otrzymali mniej niż 50% punktów możliwych do uzyskania. Tym baczniejszą uwagę należy zwrócić na kształtowanie trudnej umiejętności.

Zadanie 16.

Powstanie listopadowe wybuchło w roku

- A. 1815
- B. 1830
- C. 1848
- D. 1863

Badana umiejętność – czynność

Dostrzega i analizuje kontekst historyczny niezbędny do interpretacji tekstu kultury – wskazanie daty podanego wydarzenia historycznego.

Sytuacja zadaniowa

Za pomocą tego polecenia sprawdzano, czy uczeń potrafi dostrzegać i analizować kontekst historyczny niezbędny do interpretacji tekstu kultury. Badano stopień opanowania wiadomości na temat daty przywołanego w poleceniu wydarzenia. Wśród proponowanych odpowiedzi wymieniono daty ważniejszych wydarzeń XIX wieku – stulecia, w którym nastąpiło przywołane w poleceniu wydarzenie.

„1815” – data przywołana w konstrukcji polecenia nieprzypadkowo, choć błędna. Najważniejszym wydarzeniem, które z nią powinien kojarzyć gimnazjalista, są obrady kongresu wiedeńskiego, w wyniku których wyeliminowano Księstwo Warszawskie, a z części jego ziem utworzono Królestwo Polskie. Z wybuchem powstania listopadowego tę datę kojarzył co dziesiąty gimnazjalista, ponieważ ponad 10% przystępujących do egzaminu gimnazjalnego w części humanistycznej uznało tę odpowiedź za poprawną.

„1830” – najistotniejszym wydarzeniem tego roku w dziejach naszego kraju był wybuch powstania listopadowego. Wszystko, co wydarzyło się do listopada 1830 roku, miało związek z powstaniem. Gimnazjaliści w wyniku edukacji, powinni znać tę datę. Opanowanie wiadomości pozwalało im wskazać właściwą odpowiedź i – tym samym – dokończyć zdanie znajdujące się w poleceniu. Jak już wspomniano, wiadomości te opanowało mniej niż 50% przystępujących do egzaminu z przedmiotów humanistycznych w kwietniu 2009 r.

„1848” – obok poprawnej odpowiedzi ta okazała się najpopularniejsza. Być może dlatego, że jest to najbliższa data tej prawidłowej. Być może również dlatego, że najważniejszym wydarzeniem 1848 r. w Europie były wydarzenia zwane Wiosną Ludów. Przypuszczalnie gimnazjaliści, którzy uznali, iż jest to prawidłowa data, wiedzieli, że powstanie listopadowe wybuchło gdzieś w okolicach połowy XIX w. (w pierwszej połowie XIX w.), a skoro w nazwie występuje powstanie, to w jego trakcie miały miejsce jakieś walki. Było to wydarzenie doniosłe w historii Polski i dziejach Europy.

„1863” – na atrakcyjność tej daty wśród rozwiązujących to zadanie mógł mieć wpływ fakt, iż dotyczy ona wybuchu powstania, ale styczniowego, czyli kolejnego zrywu narodowowyzwoleńczego Polaków w XIX w. Można zatem przypuszczać, że przystępujący do egzaminu gimnazjalnego w części humanistycznej w kwietniu 2009 r. zaczerpnęli częściowo informacje z polecenia. Stwierdzili tym samym, iż dotyczy ono wybuchu powstania, ale nie zakonotowali już którego. Ta część wiadomości, będąc najistotniejszą, wydawała im się nieistotna dla wskazania poprawnej odpowiedzi.

Dokonujący analizy wyników egzaminu gimnazjalnego w części humanistycznej muszą uwzględniać przypadkowość wskazania poprawnej odpowiedzi. Niektórzy gimnazjaliści mogli wskazać jako swą odpowiedź tę datę, ponieważ jest to – na przykład – jedyna data, która zapamiętali z lekcji historii.

ZADANIA OTWARTE

Zadania otwarte wymagają od ucznia takiej formy aktywności umysłowej, która podlega przetworzeniu przez egzaminatora. Aby ograniczyć przestrzeń przetwarzania informacji zawartej w odpowiedzi ucznia egzaminatorzy posługują się zasadami przyznawania punktów, wspomagającymi ich w podejmowaniu decyzji. Na podstawie różnych odpowiedzi można zdiagnozować różne typy błędów obecnych w rozumowaniu rozwiązujących zadania zamieszczone w zestawie. Nieprawidłowości rozpoznane w rozumowaniu realizujących zadanie zależą od sytuacji zadaniowej, wymagań stawianych przez konstruktora zadania. Łączą się także z formą polecenia. Inne wymagania związane są z realizacją zadań krótkiej odpowiedzi, w których odpowiedź powinna stanowić reakcję na bodziec w postaci polecenia, być krótka, zwięzła i jak najbardziej precyzyjna. Inne odnoszą się do realizacji zadań rozszerzonej odpowiedzi, którymi – w przypadku części humanistycznej – są forma użytkowa oraz dłuższa wypowiedź pisemna.

Z uwagi na zróżnicowaną formę zadań oraz różne wymagania i zaobserwowane typy błędów warto dokonać analizy każdego polecenia otwartego, niezależnie, czy okazało się bardzo łatwe, łatwe, umiarkowanie trudne, trudne czy bardzo trudne.

Zadanie 21.

O czym marzyli Karolina i Marcin?

Badana umiejętność – czynność

Wyszukiwanie informacji zawartych w różnych tekstach kultury – wyszukiwanie informacji na temat pragnień bohaterów

Sytuacja zadaniowa

Polecenie składa się z pytania odsyłającego odbiorcę komunikatu do tekstu IV, a więc wskazuje źródło, na podstawie którego rozwiązujący zadanie może uzyskać informacje niezbędne do poprawnej realizacji.

Odbiorca powinien wybrać informacje na temat marzeń Karoliny i Marcina i dokonać ewentualnej ich weryfikacji. Koniunkcja zawarta w poleceniu zwraca bowiem uwagę na fakt, że wypowiedź ucznia powinna dotyczyć zarówno jednego, jak i drugiego z bohaterów. Należało zatem dokładnie zapoznać się z treścią I i II akapitu, w których zostało określone, czego pragną bohaterowie, a następnie dokonać porównania ich marzeń i wyeliminować lub uogólnić informacje tak, aby tworzyły spójny przekaz. Stąd zapis w schemacie punktowania został sformułowany następująco:

Kryteria i zasady przyznawania punktów	Liczba punktów
Zadanie 21.	
Określenie przedmiotu marzeń obojga bohaterów. <u>Odpowiedzi poprawne</u> Np.: <i>Karolina i Marcin marzyli o wyjeździe do Anglii (lub do Liverpoolu).</i> lub <i>Karolina i Marcin chcieli spotkać się z piłkarzami Liverpoolu, szczególnie z Jerzym Dudkiem.</i>	0–1

<p>Uczeń otrzymuje punkt za odpowiedź, która jest zgodna z tekstem i odnosi się do marzeń bohaterów.</p> <p>Uznajemy cytaty przetworzone lub świadomie wykorzystane.</p> <p>Za <u>niepoprawne</u> uznajemy te odpowiedzi, które odnoszą się wyłącznie do marzeń tylko jednej postaci.</p>	
---	--

Sposoby realizacji zadania

Poprawne realizacje polecenia mogły mieć zróżnicowaną postać. Tak jak podano w schemacie punktowania były to wypowiedzi zdaniowe:

✓ *Karolina i Marcin marzyli o wyjeździe do Anglii.*

Zdarzały się jednak odpowiedzi sformułowane eliptycznie, wzorowane na mowie potocznej:

✓ *wyjeździe do Anglii.*

Wnikliwa analiza tekstu skutkowałą niekiedy uzupełnianiem wypowiedzi o dodatkowe informacje, zgodne z treściami wymaganymi przez tak sformułowane polecenie:

✓ *Oboje marzyli o wyjeździe do Anglii. Oprócz tego Karolina chciała porozmawiać z Jerzym Dudkiem, a Marcin chciał obejrzeć mecz z jego udziałem. Marcin chciał również zobaczyć fabrykę samochodów i przejechać się takim autem jak na przykład ferrari.*

Cechy tej odpowiedzi to:

- ✓ wierność wobec informacji zawartych w tekście wyjściowym,
- ✓ uogólnienie informacji w taki sposób, aby były one zgodne z zawartymi w tekście wiadomościami,
- ✓ uszczegółowienie informacji zawartych w wypowiedzi ucznia oraz w tekście.

Zdarzały się jednak wypowiedzi, w których dopowiedzenia decydowały o braku poprawności:

Oboje marzyli o wyjeździe do Anglii. Ich marzenia wiązały się również, ze spacerem nad Tamizą, przejażdżką wyścigowym autem, spotkaniem Jerzego Dudka.

Warto odnotować, iż uczeń rozpoczyna swą wypowiedź od trafnego uogólnienia. Potrafi zatem wykorzystać otrzymane informacje. Nie jest to jedyna perspektywa, z której egzaminator odczytuje dane o umiejętnościach ucznia. Dalsza część wypowiedzi została jednak sformułowana w taki sposób, iż wynika z niej nadinterpretacja informacji zawartych w tekście. Autor odpowiedzi przypisuje bowiem obojgu bohaterom marzenia wyrażone osobno przez Karolinę, a osobno przez Marcina. Nigdzie w swej wypowiedzi nie odnotowuje faktu odmienności pragnień bohaterów. Egzaminator nie uzyskuje więc jednoznacznych danych, co do opanowania badanej umiejętności. Uczeń stosuje wyliczenia, wśród których elementy poprawne miesza z niepoprawnymi. Efektem takiego sformułowania wypowiedzi jest odpowiedź częściowo niezgodna z informacjami zawartymi w tekście.

Odpowiedzi formułowane przez uczniów mogą świadczyć o innym problemie związanym z analizą czytanego tekstu – właściwym wykorzystaniem zdobytych informacji do stworzenia własnej wypowiedzi w sposób jednoznaczny. Często uczniowie odpowiadali, iż marzeniem Karoliny i Marcina był wyjazd do Londynu. W tego typu wypowiedziach uzewnętrzniają się dwa problemy:

1. zgodność z informacjami zawartymi w tekście,
2. znaczenie wypowiedzi sformułowanej przez ucznia.

Wiadomości zawarte w tekście nie zostały poprawnie odczytane i wyartykułowane. Tylko Karolina wspomina o tym, iż jej marzeniem jest spacer nad Tamizą. Nie wspomina, o którym odcinku rzeki jest mowa we fragmencie jej listu. Nie jest pewne zatem, czy formułując swe marzenie, ma na myśli Londyn. Marcin nie wymienia natomiast tego miasta w ogóle – ani pośrednio, ani bezpośrednio. Oboje wspominają nazwę kraju, do którego chcieliby wyjechać. W dalszej części tekstu jest mowa o zwiedzaniu tego miasta, ale nie w kontekście marzeń bohaterów, tylko realizacji programu wycieczki. Nie można więc udzielić odpowiedzi na podstawie tego fragmentu tekstu IV.

Bardzo częstym błędem uczniów, odnotowanym przez drugich egzaminatorów, było sformułowanie odpowiedzi jedynie na podstawie wypowiedzi jednego z bohaterów, czyli pomijanie najważniejszego kroku w analizie tekstu, umożliwiającego stworzenie poprawnej odpowiedzi, wyłonienie tego, co wspólne w marzeniach Karoliny i Marcina. W komentarzach drugiego egzaminatora można było spotkać uwagi typu:

- ✓ *Marzenia Marcina przypisane Karolinie.*
- ✓ *Marcin nie marzył o rozmowie z Jerzym Dudkiem, tylko chciał obejrzeć mecz.*
- ✓ *To tylko marzenia Karoliny.*
- ✓ *Błędne określenie marzeń Karoliny.*
- ✓ *Karolina nie marzyła o obejrzeniu meczu.*
- ✓ *Przypisanie marzeń jednego bohatera obojgu.*

Ukierunkowana na realizację zadania analiza tekstu stwarzała trudności. Na podstawie analizy wypowiedzi po pierwszej ocenie prac (komentarzy drugich egzaminatorów) rodzi się pytanie: w jaki sposób zostali uczniowie przygotowani do jej przeprowadzenia. Można było zetknąć się z uwagami typu:

- ✓ *Odpowiedź niezgodna z tekstem.*
- ✓ *Błędne określenie miejsca pobytu.*
- ✓ *Spotkanie z drużyną Liverpoolu nie wynika z tekstu.*
- ✓ *Uczeń sprowadza Anglię tylko do Londynu.*

Brak umiejętności analizowania tekstu skutkowało błędnym efektem działań rozwiązującego zadanie:

- ✓ *Brak konkretów.*
- ✓ *Łączy różne marzenia.*

lub

niewłaściwym rozpoznaniem warunków otrzymania punktu:

- ✓ *Nie wskazuje marzeń.*

Nie należy bagatelizować opisanych trudności, nawet w świetle danych o realizacji zadania. Okazuje się bowiem, że aż **95%** przystępujących do egzaminu gimnazjalnego w części humanistycznej w kwietniu 2009 r. uzyskało punkt za wyszukiwanie informacji w tekście w tej sytuacji zadaniowej.

Zadanie 22.

W jakim celu została powołana Fundacja Dziecięca Fantazja?

Badana umiejętność – czynność

Wyszukiwanie informacji zawartych w różnych tekstach kultury – wyszukiwanie informacji na temat celu działania podanej instytucji

Sytuacja zadaniowa

Tym razem realizacja polecenia wymagała wyszukania informacji nie w tekście, a w rzypisie do niego, czyli należało dokonać analizy treści tekstu IV.

Uczniowie musieli dokonać wyboru fragmentu, na podstawie którego powinni sformułować swą wypowiedź, a następnie podjąć decyzję, jakie elementy wybranych treści mogą posłużyć do stworzenia wypowiedzi przekazującej trafny komunikat. Warto odnotować, iż w odpowiednim fragmencie zostały wyrażone treści stanowiące bezpośrednią odpowiedź na postawione pytanie. Aby udzielić poprawnej odpowiedzi, wystarczyło zatem przepisać odpowiedni fragment tekstu:

Kryteria i zasady przyznawania punktów	Liczba punktów
<p>Zadanie 22. Wskazanie celu powołania fundacji.</p> <p>Uczeń otrzymuje punkt, jeżeli poprawnie odczytuje cel fundacji: <i>dla nieuleczalnie chorych dzieci.</i></p> <p><u>Odpowiedź poprawna</u></p> <p>Np. <i>Celem tej fundacji jest spełnianie marzeń nieuleczalnie chorych dzieci.</i></p> <p><u>Odpowiedź niepoprawna</u></p> <p>Np. <i>Fundacja Dziecięca Fantazja została powołana do realizowania marzeń chorych dzieci.</i></p>	0–1

Sposoby realizacji

Warto zwrócić uwagę, że pominięcie jednego z elementów wyszukanej informacji powodowało zmianę jej sensu: od bardzo szerokiego znaczenia w odpowiedziach typu:

Fundacja Dziecięca Fantazja została powołana, aby spełniać marzenia dzieci.

do próby zawężenia przekazywanych wiadomości:

Fundacja Dziecięca Fantazja została powołana, aby spełniać marzenia chorych dzieci.

Tego rodzaju wypowiedziom odpowiadają uwagi zamieszczone w komentarzu osób odpowiedzialnych za pierwszą ocenę prac uczniów zwracające uwagę na sens wyszukiwanej informacji:

✓ *Brak słowa „nieuleczalnie”.*

✓ *Nieuleczalnie = śmiertelnie.*

✓ *Brak (...) czyich marzeń.*

lub na treść polecenia:

✓ *Błędne określenie celu fundacji.*

✓ *Uczeń zbyt ogólnie określa cel fundacji.*

albo na związek między sformułowaniem odpowiedzi a konkretnymi wiadomościami i umiejętnościami:

✓ *Brak epitetu.*

✓ *Nie precyzuje, kto jest adresatem działalności fundacji.*

Istotnym elementem dla poprawności realizacji zadania okazywał się wybór fragmentu, do którego odwoływał się uczeń, formułując odpowiedź. Jeżeli tworzył swą wypowiedź na podstawie przypisu, mógł skupić swą uwagę na treści polecenia i takim doborze wiadomości, aby przekazać zrozumiały komunikat, wyczerpujący sensy zawarte w tekście źródłowym. Jeżeli,

natomiast, uczeń dokonał złego wyboru i próbował stworzyć wypowiedź na podstawie indywidualnych doświadczeń Karoliny i Marcina, jego odpowiedź była nietrafna.

- ✓ *W celu spełnienia marzeń Karoliny i Marcina o wyprawie do Anglii.*
- ✓ *Fundacja Dziecięca Fantazja została powołana, aby zorganizowała podróż życia Marcina i Karoliny.*
- ✓ *W celu pomocy w spełnieniu marzeń Karoliny i Marcina.*

W ślad za tego typu niewłaściwymi odpowiedziami podążają komentarze osób odpowiedzialnych za pierwszą ocenę prac:

Ograniczenie odpowiedzi do bohaterów tekstu.

- ✓ *Pisze, co zrobili Karolina i Marcin, nie o celu fundacji.*
- ✓ *Pisze o pomocy tylko Karolinie i Marcinowi.*

Warto zwrócić uwagę, że komentarze drugich egzaminatorów odzwierciedlają problemy obecne w rozumowaniu gimnazjalistów, stanowiące efekt wyboru określonej metody realizacji zadania. Poszukiwanie odpowiedzi we właściwym tekście komplikowało działania uczniów, sprawiało, że byli oni w stanie sformułować wypowiedź ograniczoną w swym zakresie znaczeniowym lub będącą odpowiedzią na zupełnie inne pytanie. Tymczasem w przypisie – jak już wcześniej wspomniano – zawarto w sposób bezpośredni informację, stanowiącą odpowiedź na postawione w poleceniu pytanie. Rozwiązujący zadanie powinien zatem jedynie sięgnąć do właściwego fragmentu tekstu, aby odnieść egzaminacyjny sukces.

Warto wspomnieć o jeszcze jednym – bardzo sporadycznym, ale znamionym typie błędu. Uczeń określił cel działania fundacji, ale podał błędnie nazwę fundacji:

- ✓ *Fundacja Dziecięce Marzenia została powołana, aby dzieci nieuleczalnie chore mogły zrealizować swoje marzenia.*

Stożek opanowania sprawdzanej umiejętności okazał się łatwy, ale nie bardzo łatwy. 71% przystępujących do egzaminu gimnazjalnego w części humanistycznej na obszarze działalności OKE w Krakowie otrzymało 1 punkt. Blisko 30% nie uzyskało punktu.

Zadanie 23.

Napisz, co robili Marcin i Karolina, aby dobrze przygotować się do „podróży życia”.

Badana umiejętność – czynność

Wyszukiwanie informacji zawartych w różnych tekstach kultury – wyszukiwanie informacji na temat działań podjętych przez bohaterów tekstu

Sytuacja zadaniowa

Z odpowiedniego fragmentu tekstu IV uczeń udzielający odpowiedzi powinien wybrać informacje na temat sposobu przygotowania się do „podróży życia”. Aby poprawnie sformułować wypowiedź, należało w niej zawrzeć informacje o działaniu (nauce) bohaterów oraz przedmiocie, na jaki owo działanie jest ukierunkowane (język angielski). Rozwiązujący zadanie powinien zadbać o precyzję swego komunikatu. Założenom zawartym w treści polecenia oraz sprawdzanej umiejętności odpowiadały następujące zapisy w schemacie punktowania.

Kryteria i zasady przyznawania punktów	Liczba punktów
Zadanie 23.	
Wyjaśnienie, w jaki sposób bohaterowie przygotowywali się do podróży do Anglii.	0–1
Uczeń otrzymuje punkt, jeżeli wyjaśnił, że bohaterowie intensywnie	

uczyli się języka angielskiego (lub angielskich słówek).

Odpowiedź poprawna

Np. *Marcin i Karolina pilnie uczyli się języka angielskiego.*

Odpowiedź niepoprawna

Np. *Aby dobrze przygotować się do „podróży życia”, uczyli się języka.*

Tym razem, aby zrealizować zadanie, uczniowie musieli powrócić do uważnej lektury odpowiedniego fragmentu tekstu IV, czyli do 3. akapitu. W nim bowiem zamieszczono informacje na temat sposobu przygotowywania się bohaterów do ich podróży życia.

Sposoby realizacji zadania

Zadaniem uczniów był wybór odpowiednich informacji z tekstu i nadanie im takiej formy, aby:

1. przekazać komunikat o działaniach obu bohaterów,
2. przekazać komunikat w sposób zrozumiały dla odbiorcy.

Przystępujący do egzaminu mogli więc wpaść w różnorodne pułapki. Po pierwsze mogli przekazać komunikat zbyt ogólny. Na ten rodzaj błędu zwracały uwagę osoby odpowiedzialne za pierwszą ocenę prac uczniów w uwagach typu:

- ✓ *Odpowiedź wieloznaczna.*
- ✓ *Odpowiedź zbyt ogólna.*

Uwagi te koncentrują się na problemie doboru informacji. Niektórzy uczniowie w taki sposób dobierali informacje, że na ich podstawie nie byli w stanie właściwie uogólnić danych dotyczących obojga bohaterów i w odpowiedziach uczniowskich często brakowało odniesienia do dwóch postaci.

- ✓ *Wymieniony tylko Marcin. Brak określenia, że uczył się języka angielskiego.*
- ✓ *Niejasna odpowiedź: nie wiadomo, czego uczyła się Karolina.*

Niepełne, zbyt ogólne, informacje na temat Karoliny.

Zarówno jeden, jak i drugi typ błędu, ogniskuje się wokół takiego doboru informacji, który powoduje nadanie komunikatu w sposób zbyt ogólnikowy, nieprecyzyjny:

- ✓ *Brak informacji o języku angielskim.*
- ✓ *Nie wiadomo, czego uczyły się dzieci.*
- ✓ *Brak nazwy języka.*
- ✓ *Brak konkretnego języka.*
- ✓ *„Wszystkich słówek” zamiast „słówek angielskich”.*

Należy przypuszczać, że autorzy wypowiedzi, które sprowokowały tego typu uwagi, odnaleźli informacje, ale uogólnili je w taki sposób i w taki sposób sformułowali swój komunikat, iż przekazali odbiorcy nieprecyzyjnie wiadomości.

Przyczyną zakłóceń w formułowaniu precyzyjnego komunikatu mogło stać się niewłaściwe określenie działań jednego z bohaterów, co znalazło odzwierciedlenie w uwagach osób odpowiedzialnych za pierwszą ocenę prac:

- ✓ *Marcin nie czytał angielskich książek.*
- ✓ *Karolina przebywała z książką.*

Ostatni typ błędu wskazany przez osoby odpowiedzialne za pierwszą ocenę to sformułowanie odpowiedzi całkowicie odbiegającej od wymagań podanych w poleceniu:

- ✓ *Uczeń nie podaje sposobu przygotowywania się.*

Powyższy komentarz sugeruje, iż prawdopodobnie uczniowie nie dokonali analizy polecenia w kierunku wyłonienia oczekiwanych stawianych przed nimi.

Wymagania związane z badaniem podstawowej umiejętności łączącej się z pracą z tekstem (wyszukiwanie informacji) sprawiły, że 23. polecenie okazało się bardzo łatwe dla uczniów. 95% przystępujących w kwietniu do części humanistycznej zrealizowało go w sposób, który umożliwił przyznanie punktu. Na podstawie wyników tegorocznego egzaminu można wnioskować, że zakres i forma tekstu mogą mieć decydujący wpływ na realizację danej umiejętności – wyszukiwanie informacji było bowiem badane w odniesieniu do tekstu głównego (zadania 21. i 23.) oraz w odniesieniu do przypisu (zadanie 22.), przy czym sposób realizacji tej samej umiejętności łączy się z odmiennymi typami błędów, a co za tym idzie różna jest interpretacja wskaźnika łatwości dla tych poleceń.

Zadanie 24.

Jaki rodzaj narracji przeważa w tekście IV?

Badana umiejętność – czynność

Dostrzeganie w odczytywanych tekstach środków wyrazu i określanie ich funkcji – określanie rodzaju narracji

Sytuacja zadaniowa

Polecenie służyło sprawdzeniu bardziej złożonej umiejętności. Można wskazać następujące kroki, które powinien podjąć uczeń, aby udzielić poprawnej odpowiedzi:

1. Uważna lektura wskazanego tekstu.
2. Analiza form gramatycznych obecnych w tekście.
3. Przywołanie odpowiedniego zasobu wiadomości.
4. Sformułowanie precyzyjnego komunikatu stanowiącego odpowiedź na postawione pytanie.

Wymienione działania dotyczą polecenia, z którym uczniowie zetknęli się w związku z analizą tekstu na zajęciach szkolnych. Wyposażenie gimnazjalistę w bagaż odpowiednich wiadomości mogło pomóc w rozpoznaniu celu działań (właściwym rozumieniu polecenia) oraz zapisaniu ich efektu, czyli sformułowaniu precyzyjnego komunikatu.

Dlatego jako poprawne uznano te odpowiedzi, w których rozwiązujący zadanie (nadawca komunikatu) precyzyjnie poinformował egzaminatora (odbiorcę komunikatu) o zaobserwowanym zjawisku. Odwołał się przy tym, np. do pojęć z zakresu budowy dzieła literackiego.

Kryteria i zasady przyznawania punktów	Liczba punktów
Zadanie 24. Nazwanie rodzaju narracji dominującej w tekście. Uczeń otrzymuje punkt, jeżeli poprawnie nazywa rodzaj narracji. <u>Odpowiedź poprawna</u> Np. <i>W tekście IV przeważa narracja trzecioosobowa (autorska).</i> <u>Odpowiedzi dopuszczalne</u> <i>narrator trzecioosobowy (trzecioosobowy wszechwiedzący, trzecioosobowy obiektywny, wszechwiedzący)</i> Uczeń nie otrzymuje punktu, jeżeli błędnie rozpoznaje dominujący rodzaj narracji lub stosuje błędną terminologię, np.: <i>narracja</i>	0–1

wszechwiedząca, narracja sprawozdaniowa, opisowa, zewnętrzna, niezależna.	
---	--

Sposoby realizacji zadania

Istotą realizacji tego zadania stała się nie tylko analiza tekstu w kierunku rozpoznania formy, w której wypowiada się osoba mówiąca w tekście, ale również precyzja wypowiedzi. Bardzo dużą pomocą było opanowanie wiadomości z zakresu budowy dzieła literackiego. Osoby odpowiedzialne za pierwszą ocenę prac, jako podstawowy typ błędu, odnotowali:

- ✓ *Błędne nazwanie typu narracji.*
- ✓ *Nie ma narracji wszechwiedzącej.*
- ✓ *Błędne rozpoznanie osoby narratora.*
- ✓ *Błędny termin/nie charakteryzuje typu narracji.*
- ✓ *Uczeń podaje błędne określenie: narracja jednoosobowa.*
- ✓ *Uczeń nazwał narrację „osobowa”.*
- ✓ *Uczeń stosuje błędną terminologię: „narracja wprost mówiąca”/”narracja opowiadająca”/”narracja podmiotowa”.*
- ✓ *Odpowiedź nie jest nazwą typu narracji.*
- ✓ *Źle nazywa typ narracji, określając ją jako przenośna.*
- ✓ *Brak dookreślenia, jaki narrator.*
- ✓ *Nie rozpoznaje narratora, myli pojęcia.*
- ✓ *Narratorem jest podmiot liryczny.*
- ✓ *Uczeń nazywa formę wypowiedzi.*
- ✓ *Wskazuje bohaterów jako narratorów.*

Przytoczone uwagi można pogrupować i wyodrębnić na ich podstawie problemy uczniów. Istotą realizacji zadania był stopień opanowania wiadomości. W grupie uczniów, którzy otrzymali 0 p., można wyodrębnić tych, którzy nie mieli żadnych wiadomości: Przystępujący do egzaminu w części humanistycznej mieli trudniejsze – w tym przypadku – zadanie, gdyż musieli trafnie nazwać zaobserwowane zjawisko, w czym pomocna okazywała się odpowiednia terminologia:

- ✓ *Ukryty*

Warto odnotować, iż w przytoczonej odpowiedzi uczeń zawarł wyraz trafnie opisujący zaobserwowane zjawisko, jednak nie przywołuje odpowiedniego pojęcia charakterystycznego dla budowy dzieła literackiego. Odwołuje się do jego cechy, nie posługując się odpowiednią terminologią.

Do odrębnej grupy należą odpowiedzi, w których uczniowie, nieznający właściwej terminologii, tworzą własną. Należy zauważyć, że inwencja gimnazjalistów w tym zakresie nie zna granic. Godne uwagi jest również to, że przystępujący do egzaminu, próbują nazwać zaobserwowane przez siebie zjawiska, czyli dokonują analizy tekstu. W trakcie edukacji nie zostali jednak właściwie wyposażeni w wiadomości, pozwalające trafnie nazwać jej efekty.

- ✓ *W tekście IV przeważa rodzaj narracji jednoosobowej.*
- ✓ *Narracja wszechwiedząca przeważa w tekście IV.*

Odrębną grupę stanowią natomiast Ci uczniowie, którzy opanowali wiadomości, ale nie potrafią ich zastosować w konkretnej sytuacji zadaniowej.

- ✓ 2 os. l. mg.
- ✓ Podmiot liryczny.

Problemem gimnazjalistów w obliczu analizy tekstu może dotyczyć więc nazwania formy gramatycznej lub określenia rodzaju literackiego analizowanego tekstu i wyboru adekwatnych wiadomości do opisu własnych działań. Pierwsza z przytoczonych odpowiedzi może dawać świadectwo trudnościom związanym już z analizą wskazanego w poleceniu tekstu. Nie można w nim bowiem zaobserwować danej formy osobowej czasowników. Można natomiast poczynić spostrzeżenia związane z osobą mówiącą w tekście, ale narracyjnym a nie lirycznym, do czego odsyłało pytanie postawione w treści zadania. O tego typu problemach mogą świadczyć inne spostrzeżenia dokonywane przez osoby odpowiedzialne za pierwszą ocenę prac:

- ✓ *Uczeń nie rozumie pojęcia narracja.*
- ✓ *Uczeń – prawdopodobnie – nie rozumie polecenia.*

Obie z przytoczonych wypowiedzi gimnazjalistów dotyczą innych zagadnień: analizy form gramatycznych obecnych w tekście oraz przełożenia wyników badania na określony zasób wiadomości. Zaistnienie pierwszego z problemów skutkowało odpowiedziami typu:

- ✓ *W tekście IV przeważa narracja w 1 os. l poj,*

które wywoływały uwagi osób odpowiedzialnych za pierwszą ocenę prac:

- ✓ *Dodaje l. mn.*
- ✓ *L. p.*
- ✓ *Sformułowanie „w liczbie pojedynczej” jest błędne.*
- ✓ *Niepotrzebnie wskazano liczbę.*

Zaistnienie drugiego problemu dawało efekt w postaci odpowiedzi typu:

- ✓ *Narracja ma charakter artykułu.*

oraz uwagami:

- ✓ *Myli formę wypowiedzi z typem narracji.*
- ✓ *Błędny rodzaj narracji, podano formę wypowiedzi.*
- ✓ *Wskazuje literaturę popularnonaukową.*
- ✓ *Reportaż jako rodzaj narracji.*

Przystępującym do egzaminu trudno było odnaleźć się w tej sytuacji zadaniowej i dlatego dokonywali błędnej analizy tekstu:

- ✓ *W tekście IV przeważa rodzaj narracji opisujący podmiot w tekście, czyli główni bohaterowie – Marcin i Karolina.*
- ✓ *Narratorem w tekście IV jest autorka artykułu.*

albo błędnie zapisywali swą odpowiedź, nadając niewłaściwy komunikat, który skutkowało tym, że egzaminator nie mógł uznać odpowiedzi za poprawną lub dopuszczalną:

- ✓ *Nieprawidłowa pisownia.*

Sytuacja zadaniowa wymagająca wykorzystania wiadomości i umiejętności analizy do nazwania zaobserwowanych zjawisk spowodowała, iż polecenie okazało się jednym z trudniejszych dla przystępujących do egzaminu w części humanistycznej. Poprawnych odpowiedzi udzieliło zaledwie **45%** gimnazjalistów rozwiązujących arkusz w części humanistycznej w kwietniu 2009 r. Umiejętność dostrzegania środków wyrazu w takiej sytuacji zadaniowej nie została zatem opanowana nawet na poziomie koniecznym.

Zadanie 25.

Wypisz z tekstu IV pierwsze zdanie tego akapitu, w którym jest najwięcej elementów sprawozdania.

Badana umiejętność – czynność

Dostrzeganie w odczytywanych tekstach środków wyrazu i określanie ich funkcji – wskazywanie akapitu, w którym jest najwięcej elementów sprawozdania

Sytuacja zadaniowa

Realizujący polecenie otrzymał informację na temat:

1. Sposobu realizacji wymagań, czyli zapisu efektu swych działań (*wypisz*).
2. Sposobu realizacji wymagań, czyli wyszukania wskazanych informacji.
3. Zakresu wiadomości, do których powinien odwołać się uczeń podczas rozwiązywania zadania.

Podstawy przyznania punktu zawierały się w zapisie przyjętym w ogólnopolskim schemacie oceniania:

Kryteria i zasady przyznawania punktów	Liczba punktów
<p>Zadanie 25. Wypisanie pierwszego zdania akapitu, w którym jest najwięcej elementów sprawozdania (pierwszego zdania ostatniego akapitu). Uczeń otrzymuje punkt, jeżeli, udzielając odpowiedzi, wypisał z tekstu pierwsze zdanie z IV akapitu.</p> <p><u>Odpowiedź poprawna</u></p> <p>Np. <i>Miasto powitało ich piękną pogodą.</i></p> <p><u>Odpowiedzi niepoprawne</u></p> <p>Np.: <i>Lunch zjedli w hotelu.</i> lub <i>Obydwoje nie wiedzieli, że odbędą podróż życia.</i></p>	<p>0–1</p>

Sposoby realizacji zadania

Polecenie zawierało bardzo precyzyjne informacje na temat sposobu wykonania czynności oraz fragmentu tekstu (przedmiotu), na który owa czynność miała być ukierunkowana. Ponownie realizacji zadania sprzyjało opanowanie wiadomości, które mogło mieć wpływ na zrozumienie treści zadania oraz na rozpoznanie w tekście wskazanych elementów sprawozdania.

Właściwa analiza polecenia stawała się zatem podstawowym warunkiem poprawnej realizacji zadania. Na podstawie tej analizy realizujący zadanie mogli stwierdzić, jakie są oczekiwania wobec nich i uniknąć uwag typu:

- ✓ *Złe zdanie, a nawet kilka.*
- ✓ *Uczeń wypisał pierwsze zdanie tekstu, a nie akapitu, w którym jest najwięcej elementów sprawozdania.*
- ✓ *Zostały wypisane trzy pierwsze zdania tekstu.*
- ✓ *Za dużo zdań.*

Egzaminatorzy spotykali się także z odpowiedziami typu:

- ✓ *Od kiedy uczę się angielskiego, wyjazd do Anglii to jedno z moich najskrytszych marzeń.*
- ✓ *Marcin swój list wystukał na komputerze: kraj, który odwiedziłbym z wielką przyjemnością, to Anglia”.*
- ✓ *Mam na imię Karolina.*
- ✓ *Jako siostra zapalonych kibiców sportowych byłabym zaszczycona rozmową z Jerzym Dudkiem, który gra w drużynie Liverpoolu.*

Dokonanymi wyborami uczniowie wskazywali błędny akapit, a więc nie spełniali podstawowego warunku otrzymania punktu. Ponadto osoby odpowiedzialne za pierwszą ocenę prac zwróciły w swych komentarzach uwagę na zagadnienia umiejętności czytania i analizowania poleceń oraz wykorzystania zdobytych wiadomości dla odbioru i realizacji wytyczonych zadań. Stąd ich uwagi:

- ✓ *Podane trzy zdania.*
- ✓ *To nie zdanie.*
- ✓ *pierwsze zdanie tekstu, a nie akapitu, w którym jest najwięcej elementów sprawozdania.*
- ✓ *Uczeń dał tylko swój komentarz.*

lub

- ✓ *Nie rozróżnia elementów sprawozdania w tekście.*

Komentarze osób odpowiedzialnych za pierwszą ocenę prac wskazują, iż sytuacja zadaniowa łączyła się ze spełnieniem kilku warunków zawartych w treści zadania. Być może stopień trudności wynikający z konieczności spełnienia tych warunków stał się przyczyną, dla której zadanie okazało się umiarkowanie trudne dla przystępujących do egzaminu. 1 punkt uzyskało bowiem **58%** gimnazjalistów rozwiązujących zadania zamieszczone w arkuszu z przedmiotów humanistycznych w kwietniu 2009 r.

Zadanie 26.

Przekształć wypowiedzenia tak, by uniknąć występujących w nich potocznych sformułowań.

Marcin (...) wkuwał jak wściekły angielskie słówka. Nie robi z siebie głupka przed Angolami.

Badana umiejętność – czynność

Dokonywanie celowych operacji na tekście: przekształcanie stylistyczne – przekształcanie wypowiedzi tak, by uniknąć potocznych sformułowań

Sytuacja zadaniowa

Wraz z tym poleceniem kolejne wymagania stawiane przed gimnazjalistą odnoszą się do umiejętności z zakresu tworzenia własnego tekstu. Poprawna realizacja 26. polecenia łączyła się zarówno z opanowaniem określonych umiejętności, jak i przywołaniem zakresu wiadomości. Dopiero analiza przytoczonej wypowiedzi umożliwiła wyselekcjonowanie potocznych sformułowań i właściwą realizację polecenia. Aby jednak rozpoznać zwroty i wyrażenia potoczne w przytoczonej wypowiedzi, uczeń musiał odwołać się do określonego zasobu wiadomości zdobytych w trakcie edukacji gimnazjalnej.

Aby otrzymać punkt, uczeń powinien zatem się wykazać:

1. zakresem wiadomości umożliwiającym rozpoznanie zwrotów i wyrażeń we wskazanym stylu,
2. świadomością zasobu leksykalnego umożliwiającą dokonanie trafnego przekształcenia stylistycznego przytoczonego fragmentu.

Wymagania wynikające z sytuacji zadaniowej przekładają się na ogólnopolskie założenia dotyczące zasad podejmowania decyzji przez egzaminatorów.

Kryteria i zasady przyznawania punktów	Liczba punktów
Zadanie 26. Przekształcenie wypowiedzi w sposób pozwalający uniknąć wszystkich (4) potocznych sformułowań. Dopuszcza się przekształcenie zdań w jedno wypowiedzenie.	0–1

Uczeń nie otrzymuje punktu, jeżeli przekształcenie jest niepoprawne stylistycznie; zamienia jedno sformułowanie potoczne na inne lub zmienia sens wypowiedzi.

Odpowiedzi poprawne

Np.:

Marcin (...) bardzo przykładał się do nauki angielskich słówek. Nie chciał źle wypaść przed Anglikami.

lub

Marcin pilnie uczył się angielskich słówek. Nie chciał być nieprzygotowany do rozmów z Anglikami.

lub

Marcin zawzięcie się uczył słówek z języka angielskiego, ponieważ nie chciał sobie zrobić wstydu przed Anglikami.

Odpowiedzi niepoprawne

Np.:

Marcin uczył się angielskich słówek. Nie zrobi plamy przed Anglikami.

Marcin uparcie uczył się słów w języku angielskim. Chciał bardzo dobrze to opanować, gdyż zależało mu na postrzeganiu go w oczach tubylców.

Sposoby realizacji zadania

Poprawna realizacja 26. zadania łączyła się ze spełnieniem kilku warunków mających wpływ na decyzję egzaminatora:

1. transformacja tekstu,
2. rozpoznanie kolokwialnych sformułowań,
3. zachowanie poprawności stylistycznej wypowiedzi po jej przekształceniu,
4. zachowanie sensu wypowiedzi po jej przekształceniu.

Punkty wymienione powyżej odzwierciedlają kolejne fazy realizacji polecenia. Uzewnętrzniają również spostrzeżenia osób odpowiedzialnych za pierwszą ocenę prac. Warto odnotować, że wymagania wynikające z zakresu znaczeniowego czasownika operacyjnego *przekształć* łączyły się z potrzebą odbioru pełnej treści polecenia. Skoncentrowanie się na czasowniku operacyjnym tylko i wyłącznie generowało błędne działania rozwiązujących to zadanie:

- ✓ *Uczeń nie przekształcił stylistycznie wypowiedzi. Zamienił ją na zdanie podrzędnie złożone.*
- ✓ *Zmienił tylko szyk wypowiedzenia.*

Innym, istotnie ważącym na realizacji zadania czynnikiem była kwestia rozpoznania kolokwialnych sformułowań, czyli poziom świadomości językowej tegorocznych trzecioklasistów. Opanowanie umiejętności rozpoznawania znaczenia środków językowych miało wpływ na odbiór polecenia, a w szczególności materiału językowego, który powinien ulec przekształceniu:

- ✓ *Marcin bardzo pilnie uczył się angielskich słówek. Nie wygłupi się przed Anglikami.*

Jest to przykład odpowiedzi, w której dokonano próby przekształcenia. Niestety, zakończyła się ona niepowodzeniem, ponieważ autor wypowiedzi nie miał świadomości pozwalającej na wartościowanie tego, co kolokwialne i niekolokwialne. W skrajnych przypadkach brak umiejętności rozpoznawania stylu i/lub brak umiejętności transformacji mogły przynosić efekt w postaci rozwiązań odnotowanych w komentarzach osób odpowiedzialnych za pierwszą ocenę prac, typu:

- ✓ *Przepisuje wypowiedzenia z polecenia.*
- ✓ *Uczeń przepisał jedno zdanie składowe. Nie dokonał przekształcenia.*

Tego typu realizacje tematu dają egzaminatorowi pretekst do snucia refleksji nie tylko na temat poziomu opanowania danej umiejętności, ale również na temat sposobu przygotowania uczniów do egzaminu. Inny problem związany ze świadomością leksykalną trzecioklasistów znajduje swój obraz w komentarzach typu:

- ✓ *Zastąpienie wyrażenia potocznego innym potocznym.*
- ✓ *Użycie kolokwializmów.*
- ✓ *Nadal styl potoczny.*
- ✓ *Dalej w tekście występuje mowa potoczna.*
- ✓ *Uczeń nie eliminuje języka potocznego.*

Autorzy wypowiedzi wywołujących takie komentarze nie zrealizowali podstawowego wymagania obecnego w treści polecenia oraz zasadach przyznawania punktu, a związanego z koniecznością uniknięcia stylu potocznego.

Brak świadomości językowej opanowanej na odpowiednim poziomie mógł ważyć na zachowaniu poprawności stylistycznej oraz/lub na zachowaniu sensu wypowiedzi. Dlatego egzaminatorzy mogli się zetknąć z odpowiedziami w stylu:

- ✓ *Marcin uczy się angielskiego, szczególnie słówek. Marcin chce zrozumieć wszystko co mówią do niego Anglicy.*
- ✓ *Marcin intensywnie uczył się angielskich słówek. Nie da Anglikom powodu do śmiechu z niego.*
- ✓ *Marcin [...] z zawziętością uczył się angielskich słów. Nie poniży się przed Anglikami.*
- ✓ *Marcin uczył się z wielkim zapalem angielskich słówek. Nie wyjdzie na gorszego przed Anglikami.*

W wypowiedziach trzecioklasistów egzaminatorzy zauważali różnego rodzaju błędy językowe, które przekładały się na konkretne uwagi osób odpowiedzialnych za pierwszą ocenę prac:

- ✓ *„Zaparcie uczył się.”*
- ✓ *„Źle wyjść przed Anglikami.”*
- ✓ *„Gorączkowo uczył się.”*

albo ogólne komentarze:

- ✓ *Sformułowanie metaforyczne.*
- ✓ *Mieszanie stylów.*
- ✓ *Przekształcenie niepoprawne stylistycznie.*
- ✓ *Styl wypowiedzi mało komunikatywny.*

Widoczny w dwóch ostatnich przykładach problem zachowania sensu odpowiedzi uzewnętrznił się podobnie w konkretnych komentarzach osób odpowiedzialnych za dokonanie pierwszej oceny prac:

- ✓ *Zmienia sens poprzez dodanie słowa.*
- ✓ *Zmienia sens pierwszego zdania.*

Sens został zachowany w drugim zdaniu.

- ✓ *Anglik nie równa się Amerykanin.*

✓ *Przekształcenie drugiego zdania zmienia sens wypowiedzi.*

albo ogólne uwagi:

✓ *Zmienił sens wypowiedzi.*

✓ *Zmienia sens.*

Problem zachowania sensu wypowiedzi dotyka – między innymi – zagadnienia uwzględniania w trakcie przekształcania wszystkich elementów obecnych w wypowiedzeniach stanowiących punkt wyjścia. Tymczasem niektórzy rozwiązujący to zadanie pomijali jakiś element, co zostało zauważone przez osoby odpowiedzialne za pierwszą ocenę prac:

✓ *Brak wskazania na intensywność nauki języka angielskiego.*

✓ *Brak przekształcenia wszystkich sformułowań.*

✓ *Brak wskazania, kogo mógłby się wstydzić.*

Konieczność przywołania konkretnych wiadomości do wykazania się stopniem opanowania badanej umiejętności prawdopodobnie miała decydujący wpływ na wyniki egzaminu zewnętrznego w zakresie przekształcania tekstu. Tylko **co drugi gimnazjalista** realizujący zadanie 26. otrzymał punkt, czyli jego wypowiedź mogła być przez egzaminatora uznana za poprawną.

Zadanie 27.

Na podstawie tekstu IV odtwórz program wycieczki Karoliny i Marcina.

Dzień 1.

1. Wyjazd z Lublina do Warszawy.
2.

Dzień 2.

1.
2. Zakwaterowanie w hotelu, obiad.
3.
4.
5. Podziwianie panoramy miasta z Londyńskiego Oka.

Dzień 3.

1.
2.

Dzień 4.

1.
2.
3. Spotkanie z piłkarzami Liverpoolu.
4.

Badane umiejętności – czynności

1. tworzenie tekstu o charakterze informacyjnym, dostosowanego do sytuacji komunikacyjnej – budowanie wypowiedzi w formie planu,
2. stosowanie zasad organizacji tekstu na zadany temat, spójnego pod względem logicznym i składniowym – tworzenie spójnego tekstu pod względem logicznym,
3. stosowanie zasad organizacji tekstu na zadany temat, spójnego pod względem logicznym i składniowym – budowanie wypowiedzi w formie równoważników zdań.

Sytuacja zadaniowa

Polecenie odsyłało realizującego zadanie do tekstu. Na jego podstawie uczeń powinien uzupełnić plan. W wymaganiach przewidzianych dla tego etapu edukacyjnego plan jest jedną z wymienianych form wypowiedzi. Zasady przyznawania punktów zawarto w ogólnopolskim schemacie punktowania:

Kryteria i zasady przyznawania punktów	Liczba punktów
Zadanie 27.	
Ułożenie planu wypowiedzi w formie równoważników zdań, w tym:	
Wybranie z tekstu istotnych informacji. Uczeń nie otrzymuje punktu za realizację kryterium, jeżeli popełnił błędy rzeczowe. Jeżeli uczeń, odtwarzając przebieg wycieczki, pominął kolację z Jerzym Dudkiem, nie traci punktu.	0–1
Logiczne uporządkowanie programu wycieczki. Nie dopuszcza się przestawienia punktów programu. Dopuszcza się brak jednego punktu w przebiegu wycieczki.	0–1
Sformułowanie punktów planu w formie równoważników zdań Warunkiem przyznania punktu za to kryterium jest odtworzenie programu z co najmniej trzech dni wycieczki.	0–1
Uwaga! Nie ocenia się błędów w języku i zapisie.	
<u>Odpowiedź poprawna</u> Dzień 1. 1. Wyjazd z Lublina do Warszawy. 2. <i>Nocleg w hotelu Gordon.</i> Dzień 2. 1. <i>Odlot z Okęcia do Londynu.</i> 2. Zakwaterowanie w hotelu, obiad. 3. <i>Obejrzenie Big Bena.</i> 4. <i>Zwiedzanie Buckingham Palace i Westminster Abbey.</i> 5. <i>Podziwianie panoramy miasta z Londyńskiego Oka.</i> Dzień 3. <i>Spacer nad Tamizą.</i> <i>Przejażdżka ferrari (Marcin), zwiedzanie muzeum figur woskowych Madame Tussauds (Karolina).</i> Dzień 4. <i>W stajniach.</i> <i>Spotkanie z jednostkami policji pracującymi z psami.</i> 1. Spotkanie z piłkarzami Liverpoolu. 2. [Kolacja z Jerzym Dudkiem.]	

Forma zadania ułatwiała jego realizację. Na podstawie tekstu uczeń powinien uzupełnić tylko niektóre punkty planu. Należało zatem dokonać wyboru istotnych treści, a następnie uporządkować je w taki sposób, aby odzwierciedlały przebieg wydarzeń, ale nie tekstu, ale programu podróży życia. O ile zatem działania na materii tekstu były samodzielne, o tyle forma zapisu została podpowiedziana w arkuszu. Poszczególne punkty planu zostały zapisane równoważnikami zdań, czyli uczeń otrzymał wzorzec do naśladowania. Opanowanie wiadomości mogło wspomóc odniesienie egzaminacyjnego sukcesu w przypadku realizacji i tego zadania. Poprawna realizacja polecenia wymagała zatem połączenia wiadomości i umiejętności.

Realizacja 27. zadania okazała się łatwa dla przystępujących do egzaminu gimnazjalnego w kwietniu 2009 r. Aż 77% gimnazjalistów zrealizowało go poprawnie, przy czym najwięcej trudności uczniowie mieli z uzyskaniem punktu za pierwsze kryterium, a najłatwiej było im otrzymać punkt za ostatnie kryterium (co było łatwe do osiągnięcia, dzięki zawartej we wzorze podpowiedzi).

Sposoby realizacji zadania

Co piąty z realizujących zadanie miał jednak trudności ze sformułowaniem poprawnej odpowiedzi. Stosunkowo często odpowiedzi uczniów powodowały pojawienie się w komentarzach osób odpowiedzialnych za pierwszą ocenę prac uwag:

- ✓ *Powtórzenie punktu programu.*
- ✓ *Powtarza to samo zdarzenie.*
- ✓ *Dublowanie informacji.*

W niektórych wypowiedziach mogły występować problemy, mające swe źródło w świadomości leksykalnej osób formułujących odpowiedzi, o czym świadczy komentarz typu:

- ✓ *Uczeń w kolejnych punktach podaje określenia synonimiczne.*

Problemy świadomości leksykalnej mogły wiązać się ze znajomością języka angielskiego i angielskich obyczajów, nawet w kontekście współczesnej kultury, jak w tym rozwiązaniu:

Dzień 1.

1. Wyjazd z Lublina do Warszawy.
2. *Spędzenie nocy w hotelu „Gordon”.*

Dzień 2.

1. *Dotarcie na Lotnisko w Anglii.*
2. Zakwaterowanie w hotelu, **obiad**.
3. *Zjedzenie **Lunchu** w Hotelu*
4. *Zwiedzanie Big Bena, Buckingham Palace i Westminster Abbey.*
5. *Podziwianie panoramy miasta z Londyńskiego Oka.*

Dzień 3.

1. *Spacer nad Tamizą*
2. *Ponowny powrót do hotelu oraz przejażdżka Ferrari.*

Dzień 4.

1. *Wizyta w stajniach.*
2. *Spotkanie ze specjalnymi jednostkami pracującymi z psami.*
3. *Spotkanie z piłkarzami Liverpoolu.*
4. *Zaproszenie przez Jerzego Dudka na kolację.*

Oprócz trudności z nazwaniem czynności wykonywanych pod Big Benem i Buckingham Palace (informacje zamieszczone w tekście raczej nie uprawomocniają do stwierdzenia, że bohaterowie „zwiedzają” wymienione budowle), wypowiedź ucznia świadczy o niezrozumieniu pojęć *lunch* i *obiad*.

Problemy leksykalne mogły mieć także podłoże w rozpoznawaniu znaczeń wyrazów, których uczeń używał do sformułowania odpowiedzi, co uzewnętrzniło się w odpowiedzi przytoczonej powyżej, a znajduje potwierdzenie w kolejnym przykładzie:

Dzień 1.

1. Wyjazd z Lublina do Warszawy.
2. *Nocleg w hotelu Gordon.*

Dzień 2.

1. *Podróż samolotem, przybycie na lotnisko w Londynie.*
2. Zakwaterowanie w hotelu, obiad.
3. *Wyruszenie na Big Ben.*
4. *Buckingham Palace oraz Westminster Abbey.*
5. Podziwianie miasta z Londyńskiego Oka.

Dzień 3.

1. *Spacer nad Tamizą, powrót do hotelu.*
2. *Przejażdżka ferrari, zwiedzanie muzeum figur woskowych Madame Tussauds.*

Dzień 4.

1. *Przyjazd policjantek.*
2. *Wizyta w stajniach, spotkanie z jednostkami pracującymi z psami.*
3. Spotkanie z piłkarzami Liverpoolu.
4. *Kolacja z Jurkiem Dudkiem.*

W przytoczonej odpowiedzi egzaminator zetknął się z problemem:

1. czy uczeń mógł użyć rzeczownika „wyruszenie” dla nazwania działań bohaterów wykonywanych pod Big Benem?

Problemy dotyczące świadomości leksykalnej przekładały się na decyzje egzaminatora o przyznaniu punktu w pierwszym kryterium, czyli za dobór informacji zawartych w tekście. Istotne bowiem było nie tylko, które informacje rozwiązujący zadanie w swej wypowiedzi zawarł, ale również w jaki sposób je wyraził.

Właściwy dobór informacji, pozwalający odtworzyć przebieg wydarzeń przedstawionych w tekście, niektórym gimnazjalistom mógł sprawiać trudności. Mogły one być spotęgowane brakiem świadomości nie tylko leksykalnej, ale gramatycznej. Niektórzy przystępujący do egzaminu zapominali, że istotą egzaminacyjnego porozumiewania się między uczniem – nadawcą wypowiedzi, a egzaminatorem – odbiorcą informacji jest stworzenie precyzyjnego komunikatu, unikanie – tak charakterystycznych dla mowy potocznej – skrótów myślowych. Egzaminator, decydujący o przyznaniu punktu, nie mógł za poprawny, a więc zgodny z tekstem, uznać komunikat

Dzień 4.

- ✓ *Wizyta w stajniach policyjnych i spotkanie z psami policyjnymi.*

Stworzenie precyzyjnego komunikatu ważyło na podjęciu decyzji o przyznaniu przez egzaminatora punktu za pierwsze kryterium. Niekiedy zmuszony był on jednak do decyzji negatywnej, ponieważ informacje podane przez rozwiązującego 27. zadanie były zbyt ogólne, co zostało odnotowane przez osoby odpowiedzialne za pierwszą ocenę prac:

- ✓ *Nieprecyzyjne sformułowanie.*
- ✓ *Ogólnikowe nazwanie punktów planu.*
- ✓ *Fakty niejasne.*

Stworzenie precyzyjnego komunikatu stanowiło trudność także w sytuacjach pomijania istotnych dla przebiegu zdarzeń informacji:

- ✓ *Brak informacji o locie do Londynu.*

- ✓ *Brak uwzględnienia istotnych informacji.*
- ✓ *Uczeń pomija istotne informacje w 4. dniu i podaje nieistotne.*

W tego typu realizacjach pojawiał się problem zgodności z tekstem. Zagadnienie to stawało się szczególnie istotne, kiedy uczeń (jako nadawca komunikatu) dodawał pewne informacje, jakie wydawały mu się prawdopodobne, ale które nie zostały bezpośrednio zamieszczone we fragmencie artykułu:

- ✓ *Modlitwa w Westminster Abbey.*

Tego typu odpowiedzi skutkowały komentarzami osób odpowiedzialnych za pierwszą ocenę prac w rodzaju:

- ✓ *Konfabulacja.*

Trudność w realizacji polecenia mogła wynikać też ze zrozumienia wymagań zawartych w treści zadania. Istotne dla realizacji polecenia okazywały się odniesienia w treści zadania do programu wycieczki i do koniunkcyjnego ujęcia bohaterów tekstu. Otrzymawszy takie polecenie, uczeń nie mógł:

- ✓ *napisać planu wydarzeń z perspektywy tylko jednego bohatera,*
- ✓ *uwzględnić w swej wypowiedzi te elementy, które zostały uwzględnione w tekście IV, ale nie stanowiły punktu w programie wycieczki (np. nauka języka).*

Jednak egzaminatorzy mogli zetknąć się z wypowiedziami, w których prawdopodobnie autorzy na tyle utożsamili się z jednym z bohaterów, iż tylko z jego perspektywy ukazywali program wycieczki:

Dzień 1.

1. *Wyjazd z Lublina do Warszawy.*
2. *Noc spędzona w hotelu Gordon.*

Dzień 2.

1. *Wejście do samolotu rankiem i podróż.*
2. *Zakwaterowanie w hotelu, obiad.*
3. *Wyprawa pod Big Bena i Buckingham Palace.*
4. *Zwiedzanie świątyni „Westminster Abbey”.*
5. *Podziwianie panoramy miasta z Londyńskiego Oka.*

Dzień 3.

1. *Spacer nad Tamizą.*
2. *Odwiedzenie muzeum figur woskowych Madame Tussauds.*

Dzień 4.

1. *Noc w hotelu.*
2. *Wizyta w stajniach.*
3. *Spotkanie z piłkarzami Liverpoolu.*
4. *Rozmowa i wspólna kolacja z Dudkiem.*

W realizacjach niezgodnych z treścią polecenia mogły wystąpić trudności z otrzymaniem punktów zarówno za pierwsze, jak i za drugie kryterium. Problemy przystępujących do egzaminu w części humanistycznej w kwietniu 2009 r. z uporządkowaniem informacji zaczerpniętych z tekstu znalazły swoje odbicie w komentarzach osób odpowiedzialnych za pierwszą ocenę prac:

- ✓ *Przestawienie punktów programu (odlot w pierwszym dniu).*
- ✓ *Brak logicznego uporządkowania.*
- ✓ *Błędna chronologia.*

Tak jak w niektórych wypowiedziach okazywało się, iż zamieszczenie niektórych punktów planu mogło stanowić przeszkodę dla doboru informacji z tekstu oraz ich porządkowania, tak większość wypowiedzi daje świadectwo, iż – jeżeli nawet uczniowie nie zostali przygotowani w trakcie edukacji do realizacji planu – w formie zamieszczonych w

tym zadaniu punktów mogli znaleźć podpowiedź dla tworzenia przez siebie konstrukcji. Nie wszystkim uczniom udało się jednak zachować jednolitą formę. Stąd uwagi osób odpowiedzialnych za pierwszą ocenę prac:

- ✓ *Osobowe formy czasownika.*
- ✓ *Uczeń zapisał plan w większości w formie zdań.*
- ✓ *Brak kompletu równoważników.*

W niektórych wypowiedziach jednolitość formy została zaburzona przez wprowadzenie wypowiedzenia złożonego:

- ✓ *Spotkanie z policjantami, którzy pracują z psami.*

W tego typu wypowiedziach można zaobserwować – przede wszystkim – dwa problemy dotyczące:

1. budowy składniowej wypowiedzenia,
2. skracania tekstu, dokonywanie operacji zdaniotwórczych.

Oba zakresy stanowią element podstawy programowej kształcenia ogólnego, przy czym pierwszy z nich występuje już w podstawie programowej dla szkoły podstawowej.

Zadanie 28.

W imieniu samorządu szkolnego napisz podanie do dyrektora gimnazjum z prośbą o zgodę na przeprowadzenie zbiórki pieniędzy na rzecz Fundacji Dziecięca Fantazja.

Badane umiejętności – czynności

1. Tworzenie tekstu o charakterze perswazyjnym, dostosowanego do sytuacji komunikacyjnej – formułowanie prośby.
2. Formułowanie argumentów uzasadniających własne stanowisko – uzasadnienie prośby, celowo dobierając informacje,
3. Znajomość i stosowanie zasad organizacji tekstu – zachowanie wszystkich formalnych wyróżników podania (miejscowości i daty, wskazania nadawcy, wskazanie adresata, podpisu).
4. Budowanie wypowiedzi poprawnej pod względem stylistycznym – dostosowanie stylu do formy wypowiedzi poprzez posługiwanie się zwrotami charakterystycznymi dla podania.
5. Budowanie wypowiedzi poprawnej pod względem językowym – pisanie poprawne pod względem językowym.
6. Budowanie wypowiedzi poprawnych pod względem językowym – przestrzeganie zasad ortografii i interpunkcji.

Sytuacja zadaniowa

Uważna lektura polecenia umożliwiała odszukanie odpowiedzi na pytania: kto?, do kogo?, w jakim celu?, a – przede wszystkim – co? pisze. Właściwa analiza treści zadania była zatem podstawowym krokiem realizacji 28. polecenia. Określenie adresata (dyrektor gimnazjum) warunkowało wybór stylu, w jakim powinien wypowiadać się nadawca. Również wypowiadanie się w imieniu samorządu szkolnego decyduje o oficjalnej sytuacji komunikacyjnej. Wskazanie w poleceniu formy umożliwiało właściwy dobór formalnych wyróżników oraz zwrotów charakterystycznych dla podania.

Warto odnotować, że zasady punktowania zostały dostosowane do wymagań wynikających z katalogu sprawdzanych umiejętności i w związku z tym przystępujący do egzaminu gimnazjalnego w części humanistycznej w kwietniu 2009 r. mógł maksymalnie otrzymać 6 punktów, a nie 5, jak w poprzednich sesjach egzaminacyjnych za wypowiedź w formie użytkowej.

Kryteria i zasady przyznawania punktów	Liczba punktów
Zadanie 28.	
Uwaga! Za wypowiedź w innej formie i na inny temat nie przyznaje się punktów.	
Realizacja tematu	
28.1.(1) Sformułowanie prośby określonej w poleceniu. Uczeń otrzymuje punkt, jeżeli podanie zawiera: <ul style="list-style-type: none"> • prośbę o zgodę na zorganizowanie zbiórki pieniędzy • wskazanie beneficjenta zbiórki – na rzecz Fundacji Dziecięca Fantazja • prośbę sformułowaną w imieniu samorządu szkolnego (może to wynikać z podpisu). 	0–1
28.1.(2) Uzasadnienie prośby. Uczeń otrzymuje punkt, jeżeli wyjaśnia cel podjętych działań, motywację, podaje informację o zadaniach statutowych fundacji, np. <i>pomoc nieuleczalnie chorym dzieciom, chęć uwrażliwienia na cierpienie innych, spełnienie marzeń nieuleczalnie chorych dzieci.</i>	0–1
Kompozycja	
28.2. Zachowanie wszystkich formalnych wyróżników podania (miejsce i data, wskazanie nadawcy, wskazanie adresata, podpis). Uczeń otrzymuje punkt, jeżeli: <ul style="list-style-type: none"> • podał nazwę miejscowości oraz datę w formacie: dzień, miesiąc, rok • jednoznacznie wskazał nadawcę, umożliwiając jego identyfikację i udzielenie odpowiedzi (konkretna osoba lub instytucja) • wskazał adresata w nagłówku, określając go jako dyrektora szkoły, którą można zidentyfikować bezpośrednio lub na podstawie innych elementów podania; dopuszcza się sformułowanie <i>nasza szkoła</i> • podpisał podanie. Graficzne rozmieszczenie wyróżników podania nie podlega ocenie.	0–1
Styl	
28.3. Dostosowanie stylu do formy wypowiedzi. Uczeń otrzymuje punkt, jeżeli konsekwentnie wypowiada się w stylu urzędowym.	0–1

Język 28.4. Przestrzeganie poprawności językowej (dopuszczalny 1 błąd).	0–1
Ortografia i interpunkcja 28.5. Przestrzeganie poprawności ortograficznej i interpunkcyjnej (dopuszczalny 1 błąd ortograficzny i 1 błąd interpunkcyjny). <u>Dla uczniów ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się dopuszczalne 2 błędy ortograficzne i 2 błędy interpunkcyjne.</u>	0–1
<u>RAZEM</u>	<u>0–6</u>

Realizacja polecenia sprawiła dość sporej grupie gimnazjalistów pewne trudności – zwłaszcza w zakresie przestrzegania poprawności ortograficznej i interpunkcyjnej. Jedynie 29% realizujących wskazaną formę wypowiedzi uniknęło problemów w tym zakresie i uzyskało punkt w tym kryterium. Tylko 41% przystępujących do egzaminu gimnazjalnego w części humanistycznej sformułowało wypowiedzi poprawne pod względem językowym, a 46% – udało się zachować wszystkie wskazane i najważniejsze wyróżniki podania. Bardzo łatwe – aż 85% przystępujących do egzaminu w części humanistycznej – otrzymało punkt okazało się natomiast sformułowanie prośby oraz dostosowanie stylu do wskazanej formy wypowiedzi. Ogólnie polecenie okazało się umiarkowanie trudne – ponad 57% gimnazjalistów udało się poprawnie zrealizować 28. zadanie.

Sposoby realizacji zadania

Podanie to forma wypowiedzi, wymagająca określenia przez odbiorcę kto?, kogo?, o co prosi? Odpowiedzi na te pytania mógł rozwiązujący zadanie znaleźć w poleceniu, pod warunkiem, że dokonał analizy jego treści. Warunkiem poprawnej realizacji przynajmniej niektórych kryteriów było również opanowanie wiadomości na temat struktury podania, słownictwa charakterystycznego dla tej formy wypowiedzi itp. Błędy, jakie zostały odnotowane przez osoby odpowiedzialne za pierwszą ocenę prac, uświadamiają, iż przystępujący do egzaminu gimnazjalnego w części humanistycznej mieli kłopoty zarówno z właściwą analizą polecenia, ukierunkowaną na uzyskanie punktów za kolejne kryteria, jak i wykorzystanie wiadomości do realizacji zadania.

Z nietrafnej analizy treści zadania mogą wynikać niektóre błędy odnotowane w komentarzu osób dokonujących pierwszej oceny prac uczniów:

- ✓ *Brak wskazania na samorząd.*
- ✓ *Brak identyfikacji ucznia.*
- ✓ *Brak możliwości zidentyfikowania szkoły.*

W rozwiązaniach, w których zabrakło tego typu informacji uczniowie tracili punkt w pierwszym kryterium. W zakresie jego realizacji gimnazjaliści napotykali również na problem poprawnego wskazania beneficjenta, co znalazło odzwierciedlenie w komentarzach typu:

- ✓ *Niewłaściwy beneficjent.*
- ✓ *Beneficjent błędnie nazwany.*
- ✓ *Niepełna nazwa beneficjenta.*
- ✓ *Zła nazwa fundacji.*
- ✓ *Błędna nazwa fundacji.*
- ✓ *Błąd rzeczowy: fundacja „Nadzieja”.*

oraz rozwiązaniach w stylu:

- ✓ *W imieniu samorządu szkolnego, chciałem prosić pana o wyrażenie zgody, na zorganizowanie zbiórki pieniędzy dla Fundacji charytatywnej Dziecięca Nadzieja.*

Aby pokonać tę przeszkodę w realizacji zadania wystarczyło przepisać poprawnie nazwę zamieszczoną w poleceniu, pamiętając, iż w piśmie o charakterze urzędowym nie można pomylić się w nazwie instytucji wskazanej jako beneficjent organizowanego działania.

Wśród niepoprawnych rozwiązań można wyróżnić i takie, w których problemy z uzyskaniem punktu, przede wszystkim za kryterium kompozycyjne, mogły wynikać z braku opanowania lub utrwalenia określonych wiadomości. Dlatego możemy przeczytać uwagi egzaminatorów dokonujących pierwszej oceny prac:

- ✓ *Brak nagłówka, daty, miejscowości/brak podpisu.*
- ✓ *Błędny zapis daty i miejscowości.*
- ✓ *Brak konkretyzacji adresata.*
- ✓ *Brak możliwości identyfikacji adresata.*
- ✓ *Uczeń zamieszcza w podaniu adres odbiorcy.*
- ✓ *Uczeń podaje dwie różne miejscowości i daty.*
- ✓ *Nie wskazuje nadawcy w sposób jednoznaczny.*
- ✓ *Nadawca i adresat nie zostali wskazani jednoznacznie.*
- ✓ *Który nagłówek?*

Szerokie spectrum tych komentarzy powoduje, iż uwaga odbiorcy informacji może koncentrować się na potrzebie określenia stopnia opanowania wiadomości i umiejętności niezbędnych do realizacji zadania, ale także na potrzebie funkcjonalnego przekazywania wiadomości. Znacznie łatwiejsza dla nauczyciela i ucznia może być sytuacja, w której uzyska wiadomości z komentarzem, w jaki sposób może je wykorzystać (czyli uczeń będzie potrafił udzielić odpowiedzi na pytanie, po co? daną informację uzyskał – np. wie, iż datę umieszcza po to, aby w ustawowym terminie uzyskać odpowiedź na swoje pismo i takiej odpowiedzi w takim terminie może się domagać).

Z potrzebą funkcjonalnego przekazywania oraz nabywania wiadomości i umiejętności łączy się świadomość danej formy wypowiedzi. Uczeń powinien formułować swą wypowiedź nie tylko ze względu na konieczność realizacji egzaminacyjnego polecenia, ale również z potrzeby przekonania odbiorcy do podjęcia określonych działań. Wymagana właściwa motywacja jest w stanie zapewnić egzaminatora o opanowaniu przez przystępującego do egzaminu pewnej grupy wiadomości i umiejętności. W egzaminacyjnych wypowiedziach egzaminatorzy mogli odnaleźć ciekawe uzasadnienia w stylu:

- ✓ *Naszą prośbę motywujemy tym, iż każdy człowiek powinien pomagać ludziom, którzy tej pomocy potrzebują. Wszyscy mają prawo posiadać marzenia, nie wszyscy mogą je spełnić. My chcemy tym ludziom pomóc.*
- ✓ *Prośbę swą motywuję tym, iż jest to fundacja o wysokiej skuteczności w jej działaniach. Zajmuje się ona spełnianiem marzeń nieuleczalnie chorych dzieci.*

W niektórych wypowiedziach uczniowie nie zawarli uzasadnienia nie tylko formalnie, wykorzystując stosowne słownictwo, ale również treściowo, uwzględniając informacje. Warto odnotować, iż w tego typu wypowiedziach, jak przytoczone powyżej, przystępujący co egzaminu gimnazjalnego w części humanistycznej w kwietniu 2009 r. nie tylko zrealizowali wymagania wynikające z zasad przyznawania punktu, ale również użyli charakterystyczne dla tej części podania słownictwo. W swych wypowiedziach uwzględnili zwrot: *prośbę swą motywuję tym, iż ...*, który obok innych:

- ✓ *prośbę swą uzasadniam tym, że ...*
- ✓ *w uzasadnieniu mojej prośby chciałbym nadmienić, że ...*
- ✓ *uzasadniając swą prośbę, przedstawiam następujące okoliczności (fakty): ...*

✓ *uzasadnienie mojej prośby jest następujące ...*
może zostać uwzględniony przez autora podania. Nie wszyscy uczniowie zdolali jednak spełnić to kryterium i stąd uwagi osób dokonujących pierwszej oceny prac:

- ✓ *Brak uzasadnienia/motywacji prośby.*
- ✓ *Błędne uzasadnienie prośby.*
- ✓ *Brak informacji o chorobie, cierpieniu.*
- ✓ *„Wiem, że ma pan dobre serce”.*
- ✓ *Uczeń nie podał celu działań.*
- ✓ *Uczeń pisze o biednych, a nie chorych dzieciach.*
- ✓ *Błędne odniesienie do zadań statutowych.*
- ✓ *Zbyt ogólne uzasadnienie prośby.*

W niektórych wypowiedziach przystępujący do egzaminu nie uwzględnili uzasadnienia nie tylko formalnie, ale i treściowo, czyli nie przywołali wiadomości wymaganych w zasadach przyznawania punktu:

- ✓ *Zebrane fundusze będą przeznaczone na wyjazdy dzieci i młodzieży do wyznaczonych miejsc.*
- ✓ *Całą sumę, jaką byśmy zebrali, przeznaczylibyśmy na Fundację Dziecięca Fantazja. My, tak jak tamte dzieci mamy marzenia. Wiemy, jakie to ważne, aby się spełniły. Chcemy, żeby chociaż część dzieci doznała prawdziwego szczęścia.*

Warto zauważyć, iż uczniowie, w taki sposób realizujący podanie, mieli świadomość, iż ta forma wymaga uzasadnienia, jednak w ich wypowiedzi brak informacji umożliwiających przyznanie punktu. Dla egzaminatora pozostaje niewiadomą, czy uczeń tylko intuicyjnie uwzględnił informacje mające charakter uzasadnienia czy też nie potrafił właściwie wykorzystać przekazanych wiadomości. Na podstawie wypowiedzi ucznia może jedynie stwierdzić, iż nie ma w tej wypowiedzi funkcjonalności, czyli uczniowie nie wiedzą po co mają uzasadniać swą prośbę.

Funkcjonalność formy wypowiedzi łączy się z potrzebą dostosowania realizacji tematu do sytuacji komunikacyjnej, w tym przypadku adresata. Osoba dyrektora szkoły warunkowała użycie mowy oficjalnej, a forma wypowiedzi decydowała, iż uczniowie powinni sformułować tekst urzędowy. Sformułowanie wypowiedzi tego typu wymagało – przede wszystkim – doboru odpowiedniego słownictwa. Już wprowadzenie (lub próba wprowadzenia) uzasadnienia uzewnętrznia trudności gimnazjalistów w zakresie odpowiedniej leksyki i frazeologii. Dlatego w wypowiedziach przystępujących do egzaminu gimnazjalnego można było odnaleźć:

- ✓ *Styl potoczny, kolokwialny.*
- ✓ *Styl emocjonalny i perswazyjny.*
- ✓ *Styl familiarny.*
- ✓ *Ekspresję.*

Warto zauważyć, że często można było odnieść wrażenie, iż przystępujący do egzaminu mieli świadomość, iż realizują dłuższą wypowiedź pisemną, ale mieli trudności z wykorzystaniem wiadomości dotyczących formy, pomimo że została ona podana w poleceniu. Dlatego wśród realizacji tematu można odnaleźć zaproszenie, ale – przede wszystkim – list.

Szanowna Pani Dyrektor,

W imieniu samorządu szkolnego zwracam się z prośbą o zgodę na przeprowadzenie zbiórki pieniędzy wśród uczniów. Zebrane pieniądze zostałyby przekazane na konto Fundacji Dziecięca Fantazja.

Z góry dziękuję za pozytywne rozpatrzenie tej sprawy.

Z poważaniem, zastępca przewodniczącego SR, Iga Nowak

Autor przytoczonej wypowiedzi miał świadomość, iż tworzy tekst urzędowy, dlatego stworzył wypowiedź krótką i zwięzłą. Nie miał, lub nie potrafił wykorzystać, wiedzy na temat formy wypowiedzi. Dlatego w jego realizacji brak uzasadnienia oraz danych nadawcy i odbiorcy, a nagłówek przypomina formę oficjalnego listu. Przystępujący do egzaminu dokładnie przeanalizował za to treść zadania. Formułuje prośbę w imieniu przedstawiciela samorządu szkolnego dotyczącą zbiórki pieniędzy na rzecz Fundacji Dziecięca Fantazja. Prośba jest kierowana do dyrektora, ale gimnazjalista nie zamieścił informacji, jakiej instytucji. Uczeń poczynił zatem pewne założenia dotyczące porozumiewania się z egzaminatorem.

Podobne założenia poczynił autor uwagi:

✓ *Poprawny tekst znajduje się w brudnopisie.*

Można zauważyć jednak zasadniczą różnicę, wynikającą nie tylko z zakresu treściowego obu komunikatów. W pierwszym przypadku autor wypowiedzi zakłada, iż egzaminator domyśli się (np. w kontekście treści zadania), kto jest adresatem tekstu. Autor drugiego komunikatu nie czyni podobnych założeń, ale dba o zapewnienie warunków klarowności w porozumieniu między nim a egzaminatorem.

Zadanie 29.

Napisz rozprawkę na temat: *Wyprawa, wędrówka, tułaczka ... – podróż niejedno ma imię. Uzasadnij trafność podanego stwierdzenia, odwołując się do jednego przykładu z arkusza i co najmniej dwóch przykładów z literatury lub historii, ewentualnie z obu tych dziedzin.*

Pamiętaj, że Twoja praca powinna zajmować co najmniej połowę wyznaczonego miejsca.

Badane umiejętności – czynności

1. Tworzenie tekstu na zadany temat – przywołanie tezy i ustosunkowanie się do niej, wskazując różne aspekty podróży.
2. Formułowanie argumentów uzasadniających stanowisko własne – przywołanie przykładów z arkusza w funkcji argumentacyjnej.
3. Formułowanie argumentów uzasadniających stanowisko własne – przywołanie przykładów spoza arkusza (z literatury lub historii, ewentualnie z obu tych dziedzin) w funkcji argumentacyjnej.
4. Wyciąganie wniosków – podsumowanie rozważań.
5. Stosowanie zasad organizacji tekstu – zachowanie trójdzielności wypowiedzi – wyróżnianie treściowych części wypowiedzi, zgodnych ze wskazaną formą.
6. Stosowanie zasad organizacji tekstu – stosowanie graficznej segmentacji tekstu.
7. Tworzenie tekstu na zadany temat, spójnego pod względem logicznym i składniowym – redagowanie tekstu spójnego pod względem logicznym i składniowym.
8. Budowanie wypowiedzi poprawnej pod względem językowym – pisanie poprawnie pod względem językowym.
9. Budowanie wypowiedzi poprawnej pod względem stylistycznym – dostosowanie stylu wypowiedzi do sytuacji komunikacyjnej.
10. Budowanie wypowiedzi poprawnej pod względem językowym – przestrzeganie zasad ortografii.
11. Budowanie wypowiedzi poprawnej pod względem językowym – przestrzeganie zasad interpunkcji.

Sytuacja zadaniowa

Analizując treść zadania, rozwiązujący poznał warunki przyznawania punktów, czyli uzyskiwał informacje co napisać? i jak napisać?, jakie elementy zawrzeć w swej wypowiedzi? Warto zwrócić uwagę, że sukces egzaminacyjny gimnazjalisty zależał – między innymi – od sposobu wykorzystania przez niego treści zawartych w arkuszu, z którymi zetknął się podczas pracy z tekstami zawartymi w zestawie egzaminacyjnym. Sukces egzaminacyjny zależał zatem – między innymi – od utrwalenia umiejętności pracy z tekstem/tekstami różnego typu. Zależał również od utrwalenia umiejętności wykorzystania posiadanego zasobu wiadomości w trakcie wypowiedzania się na wskazany temat i we wskazanej formie.

O świadomości formy decydował stopień opanowania i utrwalenia wiadomości dotyczących jej cech charakterystycznych oraz zasobu leksykalnego używanego do jej zredagowania. Godny uwagi jest fakt, iż gimnazjalista poprawnie zrealizował zadanie pod warunkiem wykorzystania wiadomości i umiejętności.

Kryteria i zasady przyznawania punktów	Liczba punktów
<p>Uwaga!</p> <p>Za wypowiedź w innej formie niż rozprawka i na inny temat niż podany w poleceniu nie przyznaje się punktów.</p> <p>Punktów za kryteria II, III i IV nie przyznaje się, jeśli praca jest krótsza niż połowa wyznaczonego miejsca.</p> <p>I. Realizacja tematu</p> <p>29.1.(1) Przywołanie tezy zawartej w poleceniu i ustosunkowanie się do niej – wskazanie na różne aspekty podróży.</p>	0–1
<p>29.1.(2) Posłużenie się przykładem z arkusza w funkcji argumentacyjnej. Uczeń otrzymuje punkt za poprawne i funkcjonalne przywołanie przykładu z arkusza (tj. wybrany przykład ma zilustrować jeden z aspektów podróży).</p>	0–1
<p>29.1.(3) Posłużenie się 2 przykładami spoza arkusza (z literatury lub historii, ewentualnie z obu tych dziedzin) dla uzasadnienia swego stanowiska.</p> <p>Uwaga! Jeżeli uczeń podał dwa przykłady (jeden z arkusza, drugi spoza arkusza lub oba spoza arkusza), powinny one dotyczyć różnych aspektów podróży.</p> <p>Uwaga! Za przykłady spoza literatury lub historii nie przyznaje się punktów.</p>	0–2
<p>29.1.(4) Podsumowanie rozważań.</p>	0–1
<p>II. Kompozycja</p> <p>29.2.(1) Zachowanie trójdzielności kompozycji (wyróżnienie treściowych części wypowiedzi, zgodnych ze wskazaną formą).</p>	0–1

29.2.(2) Dbłość o graficzną segmentację tekstu (stosowanie np. akapitów, interlinii, bloku oraz wyodrębnienie zasadniczych części pracy: wstępu, rozwinięcia, zakończenia).		0–1
29.2.(3) Spójność i logiczne uporządkowanie tekstu.		0–1
III. Język i styl		
29.3.(1) Poprawność językowa (dopuszczalne trzy błędy).		0–3
4 bł. – 2 pkt	5 bł. – 1 pkt	6 bł. – 0 pkt
29.3.(2) Funkcjonalność stylu (styl charakterystyczny dla wywodu argumentacyjnego).		0–1
IV. Zapis		
29.4.(1) Poprawność ortograficzna.		0–2
0 bł. – 2 pkt	W wypadku uczniów ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się	
1 bł. – 1 pkt	2 bł. – 2 pkt	
2 bł. – 0 pkt	3 bł. – 1 pkt	
	4 bł. – 0 pkt	
29.4.(2) Poprawność interpunkcyjna – dopuszczalne 3 błędy.		0–1
<u>W wypadku uczniów ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się – dopuszczalne cztery błędy).</u>		

Realizacja zadania przysporzyła uczniom pewnych trudności. Jedyne **co drugi przystępujący do egzaminu w części humanistycznej gimnazjalista** zredagował poprawnie rozprawkę. Największe problemy mieli uczniowie ze stworzeniem wypowiedzi poprawnej pod względem językowym. Duże trudności mieli również gimnazjaliści z przestrzeganiem zasad ortografii i interpunkcji. Jedyne co piąty uzyskał w tym zakresie punkty. Warto przy tym oddzielić grupę uczniów, którzy opanowali zasady, ale nie potrafili ich zastosować od uczniów, którzy nie mogli zastosować zasad, ponieważ ich nie opanowali. Zarówno jedni, jak i drudzy, znaleźli się wśród ponad 70% tych, którzy nie otrzymali żadnego punktu w którymkolwiek z tych kryteriów. Jedni i drudzy kończą bowiem kolejny etap edukacyjny z brakiem opanowania tych samych umiejętności.

Przystępujący do egzaminu uczniowie powinni uzyskać w trakcie edukacji świadomość, iż przestrzeganie poprawności językowej, ortograficznej i interpunkcyjnej kształtuje sposób przekazywania i odbioru komunikatów. Udzielenie odpowiedzi na pytanie: w jaki sposób napisać łączyło się bowiem na poziomie treści z doбором informacji oraz z odpowiednim ich uporządkowaniem, a na poziomie zdania i pojedynczego wyrazu – z przyjęciem odpowiedniej formy, z właściwą interpunkcją oraz zapisem poszczególnych słów. Zadbanie

o przestrzeganie obowiązujących norm w tych zakresach jest jedną z płaszczyzn umożliwiających stworzenie precyzyjnego komunikatu.

Sposoby realizacji zadania

I Realizacja tematu

Stworzenie wypowiedzi na wskazany temat wymagało sformułowania tezy, czyli określenia punktu wyjścia dla rozważań. Wskazanie punktu wyjścia dla rozważań wymaga nie tylko przywołania tezy (wskazania hipotezy), ale również omówienia zagadnienia w rozbudowanym wstępie. Przystępujący do egzaminu znajdowali się w ułatwionej sytuacji. Temat zadania zawierał bowiem wiadomości, jakie podpowiadały, w jakim kierunku treściowo skomponować wstęp. Samo przepisanie tezy zamieszczonej w poleceniu okazywało się w tym przypadku niewystarczające, ponieważ nie wskazywało na tok rozumowania uzewnętrzniający się w rozwinięciu pracy:

✓ *W mojej rozprawce chciałbym uzasadnić słuszność stwierdzenia: „Wyprawa, wędrówka, tulaczka ... – podróż nie jedno ma imię.*

Autor przytoczonego fragmentu wypowiedzi wie, że rozprawka powinna zawierać wstęp. Jego wypowiedź może jednak świadczyć o tym, że nie zna on uwarunkowań dotyczących funkcjonalności tej części, czyli nie wie, po co tworzy taki fragment. Przepisuje więc stwierdzenie zawarte w temacie zadania, ale nie towarzyszy tej czynności żadna refleksja dotycząca celu działania. Przystępujący do egzaminu w części humanistycznej nie potrafi zatem przewidzieć, jakie mogą być konsekwencje uczynienia z tak ogólnikowego sformułowania punktu wyjścia dla przeprowadzenia rozważań.

W pisaniu dłuższej wypowiedzi pisemnej w formie rozprawki istotne jest odpowiednie wykorzystanie przykładów dla uzasadnienia przyjętego stanowiska lub zbadania zagadnienia. Swoboda w zakresie doboru przykładów została ograniczona w treści zadania. Realizujący zadanie powinien sięgnąć po jeden przykład z rozwiązywanego arkusza oraz dwóch: z literatury i/lub historii., przy czym nie wystarczyło wskazanie na dany tekst: uczeń musiał podporządkować informacje na temat tekstu przyjętej linii rozumowania, czyli wybrać te, za pomocą których mógł zilustrować ukazany punkt wyjścia. Dobór i wykorzystanie przykładów okazało się umiarkowanie trudne dla przystępujących do egzaminu w części humanistycznej. O ile łatwo było znaleźć przykład z arkusza podporządkowanego w swej tematyce zagadnieniu podobnemu do tego z tematu ostatniego zadania, o tyle trudności napotykali gimnazjaliści w funkcjonalnym uzasadnieniu przywołania danego tekstu. Dlatego około 30% przystępujących do egzaminu gimnazjalnego w części humanistycznej w kwietniu 2009 r. nie otrzymało punktu za drugie kryterium. Trudniej było przywołać przykłady spoza arkusza – z literatury i/lub historii. Waga funkcjonalnego przywołania takich przykładów przekładała się na liczbę punktów. Przystępujący do egzaminu gimnazjalnego otrzymywał 2 punkty, pod warunkiem, iż przywołał dwa przykłady, z których każdy ilustrował inny aspekt podróży. Warto pamiętać, że gimnazjalista mógł w tym przypadku przywołać tę samą postać (np. Jacka Soplęcę = księdza Robaka), ale musiał wykazać taką złożoność jej losów, która pozwoliłaby uzasadnić, iż *podróż niejedno ma imię*, czyli przekazać takie informacje, które umożliwiłyby egzaminatorowi jedną i tę samą postać potraktować jako dwa przykłady prezentujące dwa różne sposoby podróżowania. O różnicy w przygotowaniu młodych ludzi do funkcjonalnego wykorzystania wiadomości mogą świadczyć następujące rozwiązania:

- ✓ *Podróż nie jedno ma imię. Podróżując możemy poznać świat, ale idzie to w parze z tym, że czeka na nas również wiele zagrożeń związanych z podróżowaniem.*
- ✓ *Podróż nie zawsze musi być łatwa i przyjemna. Przekonał się o tym sam Odyseusz. Zanim powrócił do swojej ojczyzny przebył bardzo długą tulaczkę po świecie. Pomimo tego, iż spotkał się z wieloma przeciwnościami losu, nie poddał się i wiedział, że jeżeli będzie z całej siły dążył do tego, aby powrócić do ojczyzny to mu się to uda. Wędrując*

Odyseusz poznał prawdę o samym sobie. Udowodnił sobie, że jeżeli człowiek czegoś chce z całej siły to mu się na pewno uda.

- ✓ *Ale podróż nie musi być czymś wyczerpującym. Dla Marka Kamińskiego podróżowanie jest całym życiem. Zapewne, jeśli nie sprawiło by mu to przyjemności to pewnie nie opuszczał by swojego miejsca zamieszkania. Ten człowiek udowodnił, że podróżowanie nie jest tylko przełamaniem własnego lęku do odkrywania nowych terenów. Jest ono również przyjemnością. Podróżując poszerzał swoją wiedzę o świecie i poznawał ciekawych ludzi.*
- ✓ *Dla Ikara wyprawa miała być jedyną szansą na ucieczkę z wyspy. Niestety jak się okazało nie zrealizował swojego planu, ponieważ nie posłuchał ostrzeżeń. Dlatego planując wyprawę, wędrowkę, czy jakąś podróż musimy być przygotowani na różne sytuacje jakie przyniesie nam życie.*

Wyprawa, wędrowka, tułaczka ... - podróż nie jedno ma imię. Zgadzam się z tym stwierdzeniem. Pierwsza moja myśl, gdy przeczytałam temat rozprawki, było harcerstwo. To w harcerstwie organizuje się dużo wszelakich wędrowek, a także podczas wędrowania pojawiają się tułaczki.

Jest brzydka pogoda, choć jest lato, jesteś w środku lasu, masz ciężki przemoczony plecak.

I co tu robić? Nic się nie da zrobić. Osoba, która lubi wędrować, jest to jej pasją, wcale nie zwraca uwagi na przemoczone ubranie, buty, na kałuże, do których cały czas wpada. Powracając do tematu stwierdzonego, że podróż niejedno ma imię. Podróżować można w różny sposób. Chodzić po górach, zwiedzać zabytki w znanych, wielkich miejscowościach, a także jest możliwość podróżowania „palcem po mapie”. Ktoś, kto bardzo chciałby podróżować, lecz nie może ze względu na na przykład chorobę, która mu na to nie pozwala, nie ma takiej możliwości. Ogląda zabytki w Internecie, w telewizji, w gazecie. Choć tak naprawdę nie da się nazwać tego podróżowaniem. Aby można było nazwać to prawdziwą podróżą – trzeba to zobaczyć, zwiedzić. Na żywo – niekoniecznie na rysunkach, czy tam zdjęciach. Odwołując się do wywiadu Anny Ibisz z Markiem Kamińskim. Tu wyraźnie widać, że Marek Kamiński sam uważa, że podróż niejedno ma imię. Planuje podróże, czyta książki podróżnicze. Podczas studiów zwiedzał też inne kraje. Być może ze względu na potrzebę co do kierunku studiów, może akurat tam miał jakieś praktyki, gdzie podczas studiów wyjechał. Chciałabym też przytoczyć przykład z literatury, druga myśl co do tematu skojarzyła mi się z lekturą szkolną „Buszujący w zbożu”. Bohater tej lektury wędrował, podróżował, bo chciał uwolnić się od świata rzeczywistego, od szkoły rodziny. Zwiedzał dużo miejsc, chodząc po mieście tak naprawdę bez celu. Druga lektura, która mi się nasunęła jest to książka A. Kamińskiego „Kamienie na szaniec”, gdzie trzech głównych bohaterów wędruje, ponosi szkody i robi to wszystko, aby bronić Polskę przed okupacją.

Te dwie realizacje obrazują sposób ilustrowania zagadnienia wybranymi przykładami – poprawny i niepoprawny. W pierwszej wypowiedzi jej autor przywołuje kolejne przykłady ze świadomością celu swych działań. Przywołane przykłady służą zobrazowaniu toku rozumowania autora, jego ustosunkowania się do punktu wyjścia wyznaczonego we wstępie. W drugiej wypowiedzi przykłady nie służą zrealizowaniu innego celu, poza realizacją jednego z warunków uzyskania punktu, określonego w treści zadania. Refleksje wynikające z analizy tych dwóch realizacji przedstawiają się następująco: w pierwszym przykładzie wypowiedź tworzona jest przez holistyczne rozumienie tematu, przy czym nadrzędną informacją dla autora tworzonego tekstu jest wiadomość o konieczności napisania rozprawki, czyli wywodu argumentacyjnego przedstawiającego refleksję nad jakimś problemem (w tym przypadku podróżowania). Druga

wypowiedź jest konsekwencją analitycznego realizowania tematu, w którym każda z informacji ma znaczenie równorzędne, przy czym dla egzaminatora podejmującego decyzję o przyznaniu punktów za kolejne kryteria nie jest istotne, z jakiej przyczyny wypowiedź gimnazjalisty stanowi taki właśnie efekt: czy jest to problem przyswojenia i utrwalenia wiadomości na temat realizacji rozprawki, czy jest to problem braku wiadomości/braku właściwych wiadomości na temat realizacji wskazanej formy wypowiedzi.

W ramach realizacji tematu istotny problem stanowiło podsumowanie rozważań. Niektórzy przystępujący do egzaminu realizowali jedynie wskazaną formę, dbając, aby zawierała ona wstęp, rozwinięcie i zakończenie:

- ✓ *Myszę, że podałam wystarczające argumenty, w których uzasadniłam trafność podanego stwierdzenia.*

Egzaminatorzy mogli również zetknąć się z wypowiedziami, w których podsumowanie odnosiło się do zaprezentowanych rozważań:

Podsumowując chciałbym powiedzieć, że podróż to nie tylko poznawanie świata, przyjemność. Podróż również niesie za sobą wiele trudnych sytuacji i musimy być na nie przygotowani. Myszę, że argumenty, które podałem są dowodem na to, iż podróż nie jedno ma imię i nie musi być zawsze łatwa, prosta i przyjemna.

Warto odnotować wizualne różnice między dwoma różnymi sposobami zwieńczenia zaprezentowanych rozważań. Pierwszy przykład jest mniej rozbudowany, zajmuje mniej miejsca niż drugi. Rozbudowanie myśli może zawierać:

- ✓ rekapitulację spostrzeżeń poczynionych na podstawie przykładów,
- ✓ wnioski dotyczące dalszego analizowania tematu.

Tworząc podsumowanie w jednym i/lub drugim kształcie, formułujący swą wypowiedź winien pamiętać, iż rozumowanie zaprezentowane w tej części pracy winno łączyć się treściowo ze wstępem (czyli punktem wyjścia) oraz rozwinięciem (przedstawioną argumentacją).

Sformułowana w ten sposób wypowiedź pisemna stanowi nie lada wyzwanie dla przystępujących do egzaminu. Jej realizacja łączy się bowiem z uporządkowaniem wiadomości w kontekście informacji zawartych w treści zadania. Przystępujący do egzaminu w części humanistycznej może popełnić wiele błędów. Warto pamiętać, iż jest to zadanie wielopunktowe, czyli wielokryterialne. Za samą realizację tematu przystępujący do egzaminu mógł otrzymać maksymalnie 5 punktów, w tym trzy za przywołanie wymaganych przykładów. Wszystkie punkty, które mógł otrzymać gimnazjalista związane były z tworzeniem formy wypowiedzi wskazanej w poleceniu. Osoby odpowiedzialne za pierwszą ocenę prac odnotowały w swych komentarzach następujące usterki odnoszące się do zasad przyznawania punktów w zakresie realizacji tematu:

1. Przywołanie tezy zawartej w poleceniu i ustosunkowanie się do niej – wskazanie na różne aspekty podróży
 - ✓ *brak tezy i ustosunkowania się do niej,*
 - ✓ *brak ustosunkowania się w tezie do aspektów podróży,*
 - ✓ *uczeń przekształca tezę, błędnie ją interpretuje,*
 - ✓ *brak komentarza do tezy,*
 - ✓ *przywołanie niepoprawnej tezy (przekształconej),*
 - ✓ *błędna teza (...) nieadekwatna do argumentacji,*
 - ✓ *teza nie została rozwinięta,*
2. Posłużenie się przykładem z arkusza w funkcji argumentacyjnej
 - ✓ *brak przykładu z arkusza,*
 - ✓ *trzeci przykład z arkusza,*

- ✓ uczeń nie przywołuje dosłownie przykładu z arkusza, jako argument cytuje niewielki fragment tekstu,
 - ✓ uczeń przywołuje przykład z arkusza niezgodnie z tematem rozprawki,
 - ✓ opisuje sytuacje z życia,
3. Posłużenie się 2 przykładami spoza arkusza (z literatury lub historii, ewentualnie z obu tych dziedzin) dla uzasadnienia swego stanowiska
- ✓ przykłady trafne, ale błędnie wyjaśnione aspekty podróży,
 - ✓ argument z „Małego Księcia” niewłaściwie umotywowany,
 - ✓ zły przykład „Romea i Julii”,
 - ✓ film nie był wymieniony w temacie,
 - ✓ przykład „Starego człowieka i morze” – niefunkcjonalny,
 - ✓ uczeń podał przykład z historii, ale niewłaściwie go uzasadnił,
 - ✓ Staś i Nel jako brat i siostra,
 - ✓ drugi przykład zbyt ogólny – wojny. Brak usytuowania w czasie i przestrzeni,
 - ✓ uczeń opisuje „życiowe podróże w celu poszukiwania pracy”,
 - ✓ przykład Hitlera niefunkcjonalny,
 - ✓ przykłady spoza arkusza nie mają formy argumentacyjnej,
 - ✓ przykład Jana Pawła II nie ilustruje żadnego aspektu podróży,
 - ✓ przykłady nie uzasadniają tezy,
 - ✓ brak uzasadnienia swojego stanowiska w przypadku przykładu spoza arkusza.

Dodatkowo egzaminatorzy odnotowali:

- ✓ błędy merytoryczne w każdym przykładzie spoza arkusza,
 - ✓ błędnie podane aspekty podróży,
 - ✓ niefunkcjonalne przywołanie przykładu,
 - ✓ uczeń podaje trzy przykłady, ale każdy z nich to wypowiedź jednozdaniowa,
 - ✓ niefunkcjonalne ilustrowanie aspektów podróży.
4. Podsumowanie rozważań
- ✓ podsumowanie nie wynika z treści,
 - ✓ podsumowanie nieadekwatne do rozważań,
 - ✓ brak rozwiniętego wniosku (ogólnik),
 - ✓ teza w zakończeniu, ale brak podsumowania,
 - ✓ błędny temat podsumowania,
 - ✓ podsumowanie (...) niewynikające z argumentów,
 - ✓ nie podsumowuje rozważań w logiczny sposób,
 - ✓ uczeń nie wyciąga wniosków, powtarza tezę,
 - ✓ zakończenie oderwane od rozważań,
 - ✓ w podsumowaniu – szczątkowe nawiązanie do argumentacji,
 - ✓ podsumowanie nie jest adekwatne do tezy

Umiarkowanie trudne okazało się takie wykorzystanie przykładów, aby mogło one służyć za podstawę do uzasadnienia tezy. Egzaminatorzy zauważyli, iż więcej trudności sprawia przywołanie przykładów spoza arkusza niż z arkusza. Podobnie rzadko – tylko w 59% - podejmowali decyzje w sprawie przyznania punktu za podsumowanie rozważań. Przyjmując inną perspektywę, można stwierdzić, że tylko 59% realizacji tematu zawierało takie jego ujęcie, które umożliwiło egzaminatorom podjęcie decyzji o przyznaniu punktu w zakresie podsumowania rozważań.

II Kompozycja

Rozprawka jest formą wypowiedzi posiadającą ściśle określoną strukturę. Składa się na nią wstęp, rozwinięcie i zakończenie. Wstęp to punkt wyjścia dla prezentowanych rozważań, wizytówka wypowiedzi. Może on zawierać:

- ✓ przesłanki, które skłoniły do przyjęcia określonego stanowiska,
- ✓ zapowiedź toku rozumowania zaprezentowanego w rozprawce.

Rozwinięcie, to miejsce, w którym następuje prezentacja argumentów. Warto pamiętać, że powinny one mieć siłę dowodu, czyli muszą być tworzone na podstawie konkretnego przykładu. Zakończenie to zwieńczenie rozumowania przyjętego na danym etapie. Może ono ograniczać się do potwierdzenia słuszności przyjętego stanowiska, ale może zostać poszerzone o takie elementy jak rekapitulacja/wnioskowanie. Zawsze jednak musi nawiązywać do tematu przez adekwatność do wskazanego we wstępie punktu wyjścia. Wymienione trzy elementy wypowiedzi: wstęp, rozwinięcie i zakończenie muszą cechować się odpowiednimi proporcjami. Rozwinięcie winno być najbardziej rozbudowaną częścią wypowiedzi, ponieważ w niej zawiera się uzasadnienie tego, co zostało określone we wstępie i na jego podstawie możliwe jest sformułowanie zakończenia.

Rozprawka jest wypowiedzią, w której układ zawartości treściowej musi być przemyślany w zależności od warunków zawartych w samej treści zadania. Uporządkowaniu temu sprzyja graficzna segmentacja tekstu, przejawiająca się najczęściej we wprowadzaniu akapitów. Treściowym wyznacznikiem tego wizualnego porządku bywa nadanie wypowiedzi spójnego i logicznego charakteru.

Przytoczone dwa przykłady wypowiedzi mogą świadczyć o tym, iż gimnazjalistom nie zawsze udawało się przestrzegać dyscypliny, jakiej wymaga realizacja tej formy wypowiedzi. Osoby dokonujące pierwszej oceny prac zauważyły w pracach przystępujących do egzaminu w kwietniu 2009 r. w zakresie:

1. zachowania trójdzielności kompozycji (wyróżnienie treściowych części wypowiedzi, zgodnych ze wskazaną formą)
 - ✓ brak trójdzielnej kompozycji,
 - ✓ zachwiane proporcje w kompozycji,
 - ✓ brak zakończenia,
 - ✓ brak wyraźnego wstępu,
 - ✓ pierwszy argument znajduje się we wstępie,
 - ✓ zachwiana trójdzielność kompozycji,
 - ✓ uczeń nie stosuje kompozycji właściwej dla rozprawki,
 - ✓ brak trzech części wypowiedzi,
 - ✓ brak proporcji.
2. dbałości o graficzną segmentację tekstu
 - ✓ nieprawidłowa segmentacja graficzna tekstu,
 - ✓ uczeń nie dba o właściwą segmentację tekstu,
 - ✓ wstęp i rozwinięcie nieoddzielone graficznie.
3. spójności i logicznego uporządkowania tekstu
 - ✓ Powtórzenia myślowe (zaczyna akapity podobnym stwierdzeniem).
 - ✓ Nie ma spójności między wprowadzeniem a dalszą częścią pracy.
 - ✓ Brak logiczności wyводу – raczej opowiadanie.
 - ✓ Liczne powtórzenia. Chaos.
 - ✓ Wypowiada się strumieniem luźnych skojarzeń.
 - ✓ Przeskoki myślowe.
 - ✓ Wodolejstwo. Praca nielogiczna.

- ✓ *Uczeń nie wie, co chce udowodnić, przeczy sam sobie.*
- ✓ *Brak tekstu ciągłego w zapisie, czyli brak spójności.*
- ✓ *Brak powiązania między tezą a próbą podsumowania rozważań, brak spójności i logicznego uporządkowania tekstu.*
- ✓ *Wywód zawiera błędy logiczne.*
- ✓ *Pozorowany tok argumentacyjny.*
- ✓ *Brak wstępu, segmentacji i logiki (słowotok).*

Wyniki egzaminu gimnazjalnego przeprowadzonego z przedmiotów humanistycznych w kwietniu 2009 r. wskazują, iż te trzy czynności wchodzące w zakres komponowania wypowiedzi były realizowane przez uczniów na podobnym poziomie, tzn. okazały się dla nich łatwe i punkt za każdą z nich otrzymało ponad 80% przystępujących do egzaminu w części humanistycznej w kwietniu 2009 r.

III Język i styl

Przestrzeganie poprawności językowej okazuje się w każdej sesji egzaminacyjnej piętą achillesową przystępujących do egzaminu gimnazjalnego w części humanistycznej. Nie inaczej było w kwietniu 2009 r. Aż 75% uczniów zrealizowało wymagania związane z budowaniem dłuższej wypowiedzi pisemnej poprawnej pod względem językowym w sposób, który uniemożliwił egzaminatorom przyznanie nawet 1 punktu za to kryterium, ponieważ w 6 lub więcej przypadkach złamało normy poprawności językowej. Tylko około 8% gimnazjalistów uzyskało 1 punkt (czyli popełniło 4 błędy językowe), a 10% – maksymalną liczbę 3 punktów. Warto odnotować, iż w tym zakresie ważne jest opanowanie wiadomości o obowiązujących normach językowych oraz umiejętność ich wykorzystania podczas weryfikowania pod tym względem tworzonej wypowiedzi (i/lub umiejętność wykorzystywania tych informacji na bieżąco, w trakcie formułowania tekstu).

Inaczej z zachowaniem stylu charakterystycznego dla wywodu argumentacyjnego. Przystępujący do egzaminu raczej otrzymywali w tym zakresie punkt. Nie udało się zrealizować poprawnie tego kryterium około 20% gimnazjalistów przystępujących w kwietniu 2009 r. do egzaminu gimnazjalnego w części humanistycznej. Niektóre z przyczyn niepowodzenia co piątego ucznia w zakresie zachowania stylu charakterystycznego dla wypowiedzi argumentacyjnej zawierają komentarze osób odpowiedzialnych za pierwszą ocenę prac:

- ✓ *Brak słownictwa rozprawki.*
- ✓ *Styl zbliżony do opowiadania.*
- ✓ *Brak treściowych wyróżników rozprawki.*
- ✓ *Zwroty nie są charakterystyczne dla wywodu argumentacyjnego.*
- ✓ *Niefunkcjonalny styl (brak argumentacji).*
- ✓ *Tylko jedno (błędne) sformułowanie charakterystyczne dla rozprawki.*
- ✓ *Brak wywodu argumentacyjnego.*

Brak punktu (lub punktów) w jednym z dwóch kryteriów dotyczących języka i stylu może służyć uzmysłowieniu, że nie tylko istotne jest, co napisać, ale równie ważne może okazać się udzielenie odpowiedzi na pytanie, jak, w jaki sposób napisać?, umożliwi bowiem stworzenie komunikatu na tyle precyzyjnego, że w jasny sposób będzie on przekazywał odbiorcy informacje o intencjach nadawcy, zatem komunikat będzie miał tożsamą wartość dla przystępującego do egzaminu gimnazjalisty oraz egzaminatora decydującego o przyznaniu punktu.

IV Zapis

Niepokoić może fakt, iż każda z umiejętności związanych ze skutecznym komunikowaniem się w sytuacji egzaminacyjnej została opanowana na tak niskim poziomie, iż procentowy udział uzyskanych przez gimnazjalistów punktów nie przekracza poziomu koniecznego. Około 70%

przystępujących do egzaminu gimnazjalnego w części humanistycznej wykazało, iż nie potrafi przestrzegać norm ortograficznych, a około 78% – norm interpunkcyjnych. Można zatem wnioskować, iż umiejętność formułowania precyzyjnego komunikatu w języku ojczystym bywa trudna dla gimnazjalistów. Wiele zależy od sytuacji zadaniowej i wymagań, jakie są stawiane przed uczniami. Warto przy tym pamiętać, iż w sytuacji egzaminacyjnej wymagania te muszą mieścić się w ramach wytyczonych przez podstawę kształcenia ogólnego dla danego etapu edukacyjnego.

Aby egzaminator podjął decyzję o przyznawaniu punktów za kolejne kryteria, uczeń musiał zbudować wypowiedź, która byłaby w formie i temacie zgodna z wytycznymi zamieszczonymi w treści zadania. Warto zauważyć koniunkcję obecną w nadkryterium. Obliguje ona egzaminatorów do podejmowania określonych decyzji. Obliguje też uczniów, aby w swych wypowiedziach uwzględniali i realizowali wiadomości dotyczące formy oraz – wynikające z treści polecenia – informacje związane z tematem formułowanego tekstu. Nie wszyscy przystępujący do egzaminu byli w stanie zrealizować w swych wypowiedziach wymagania dotyczące i formy, i treści. Stąd uwagi dokonujących pierwszej oceny prac:

w zakresie formy:

- ✓ *forma planu,*
- ✓ *uczeń przepisał prawie w całości wywiad z Markiem Kamińskim,*
- ✓ *parafraza wywiadu z Markiem Kamińskim. Wypowiedź w imieniu bohatera tekstu,*
- ✓ *informacje od myślników,*
- ✓ *to nie jest rozprawka, lecz wystąpienie na spotkaniu,*
- ✓ *opowiadanie,*
- ✓ *notatka a nie rozprawka,*
- ✓ *praca jest opisem fragmentu klasowej wycieczki autora,*
- ✓ *list do matki,*
- ✓ *streszczenie noweli „Stary człowiek i morze”,*

w zakresie treści:

- ✓ *praca nie na temat. Nie mówi o podróżach, lecz o realizacji marzeń.*
- ✓ *uczeń (...) opowiada o wędrówce Zosi z psem po lesie.*

PODSUMOWANIE

Warto w kontekście wprowadzenia w życie w roku szkolnym 2009/2010 nowej podstawy programowej dokonać weryfikacji przyjętych metod pracy w konkretnym środowisku edukacyjnym. Każda podstawa programowa kształcenia ogólnego dokładnie określa obowiązkowy zakres treści nauczania na konkretnym etapie kształcenia. Autorzy nowej podstawy programowej podkreślają, że celem reformy jest poprawa efektów kształcenia, a także wyrównanie szans edukacyjnych dla wszystkich tych, którzy w przyszłości będą aspirować do zdobycia wyższego wykształcenia.

Nowa podstawa programowa kształcenia ogólnego, została zapisana językiem wymagań – zapisy dotyczące wiadomości i umiejętności, które gimnazjaliści powinni zdobyć, zawierają się w treściach wymagań szczegółowych. Mając na względzie zróżnicowane potrzeby edukacyjne konkretnych uczniów, twórcy nowej podstawy programowej podkreślają wagę zajęć edukacyjnych wyrównujących szanse edukacyjne uczniów z trudnościami w nauce, ale także podkreślają, że nie wolno zapominać o tych wszystkich gimnazjalistach, którzy przejawiają szczególne zdolności w zakresie przedmiotów humanistycznych.

Należy pamiętać, iż ważnym aspektem planowania procesu kształcenia w szkole jest odniesienie się do wyników egzaminu zewnętrznego. Analizy ilościowa i jakościowa interpretacja wyników egzaminu zewnętrznego w kontekście sprawdzanych umiejętności pozwalają na określenie mocnych i słabych stron pracy uczniów i nauczycieli. W perspektywie ma również wpływ na sposób kształcenia następnych roczników uczniów w konkretnej szkole, a także na kształt warsztatu pracy poszczególnych nauczycieli i ewaluacji indywidualnych strategii nauczania.

Zaproponowany sposób uporządkowania materii egzaminacyjnej humanistycznej części egzaminu gimnazjalnego zawarty w niniejszym opracowaniu może zatem stanowić punkt odniesienia dla wszystkich tych nauczycieli, którzy będą formułowali poegzaminacyjne refleksje.

Dziękujemy Wszystkim Egzaminatorom, którzy oceniali prace uczniów w 2009 r., a w szczególności Egzaminatorom dokonującym pierwszej oceny prac. To przede wszystkim dzięki Ich pracy możliwe się stało przygotowanie niniejszego opracowania.

Zachęcamy także do korzystania z innych, dostępnych na stronach internetowych CKE i OKE w Krakowie, opracowań wyników egzaminów zewnętrznych.

Autorki